

Delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2013

Funktionshinderombudsmannens (FO)
årsrapport 2014 till Kommunstyrelsen

stockholm.se

Funktionshinderombudsmannens (FO) Årsrapport 2014

Dnr: 326-242/2014

Utgivning: April 2014

Utgivare: Stockholms stad

Kontaktperson: Riitta-Leena Karlsson

Sammanfattning

Funktionshinderombudsmannens (FO) årsrapport avseende år 2013 är upplagd utifrån de funktionshinderpolitiska målen, som är fastställda i Program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2011-2016¹. Programmet som antogs av kommunfullmäktige i juni 2011 har haft märkbar betydelse för det funktionshinderpolitiska arbetet i staden. Kunskapen om de funktionshinderpolitiska målen har ökat inom staden och arbetet med att förverkliga programmets mål har påbörjats. Programmet har använts som inspiration av andra kommuner och även uppmärksammats internationellt.

Enligt budget för år 2013 har stadens samtliga nämnder och styrelser haft i uppgift att redovisa aktiviteter i linje med stadens fastlagda funktionshinderpolitiska mål. Det funktionshinderpolitiska arbetet har följts upp via stadens ledningssystem ILS. Antalet aktiviteter har ökar i jämförelse med år 2012.

Uppföljning av måluppfyllelsen behöver utvecklas

De indikatorer som är fastställda i anslutning till stadens funktionshinderpolitiska mål behöver följas upp t.ex. i återkommande medborgarenkäter. Kontaktpersoner i tillgänglighetsfrågor behöver utses enligt ett uppdrag i budget 2013 för att skapa ett nätverk i staden med representation från stadens samtliga nämnder och styrelser.

Arbetsmarknaden är öppen för fler

Arbetsmarknadsförvaltningens verksamhet och samarbete med andra nämnder och styrelser samt socialförvaltningens verksamheter och projekt har gett ökade möjligheter för personer med funktionsnedsättning att komma in i studier, praktik och arbete. Stadens engagemang som arbetsgivare kan följas upp t.ex. med medarbetarenkäten som behöver inkludera frågor om arbetsförhållanden utifrån funktionshinderaspekter.

¹ Program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning (KF 2011)

Tillgänglig kommunikation behöver säkerställas

Stadens webbplats är under ständig utveckling. Arbetsmetoden med referensgrupper och brukargrupper som testare kan säkerställa webbplatsens och e-tjänsternas tillgänglighet och användbarhet.

Tillgänglig turism behöver marknadsföras

Trots stadens omfattande satsningar på fysisk tillgänglighet saknas aktiv marknadsföring av Stockholm som en turiststad för besökande med funktionsnedsättning. Stadens information om tillgänglig turism behöver utvecklas.

Idrott, kultur och fritid för alla har utvecklats positivt

Idrotts-, kultur- och fritidssektorn påvisar positiv utveckling. Samverkan regionalt och samarbete med berörda aktörer har lett till ökat utbud av fritidsaktiviteter för personer med funktionsnedsättning.

Bristande samverkan är ett hinder

Trots en mängd överenskommelser som reglerar socialtjänstens samverkan med andra förekommer brister i samverkan kring brukarens behov både externt och internt. Hög omsättning hos den handläggande personalen och tvister kring ansvaret för kostnader bidrar till brister i samverkan både externt och internt. Det förekommer exempel på arbetsmetoder t.ex. med särskilda beslutsgrupper där man förebygger samverkansproblem och löser uppkomna gränsdragningsfrågor.

Briser i stöd och service motverkar delaktighet

Tillgång till bostad utifrån behov är det av stadens funktionshinderpolitiska mål som är längst ifrån måluppfyllelse. Utbyggnad av särskilda boendeformer med olika servicenivåer och för olika behov och ålderskategorier behöver öka för att tillgodose efterfrågan på kort och på lång sikt.

Anhörigstöd erbjuds inte likvärdigt. Anhöriga som har närstående med funktionsnedsättning och/eller har stöd från socialtjänsten i övrigt saknar tillgång till anhörigstöd i delar av staden.

Personer med funktionsnedsättning upplever att deras ansökan om stödinsatser såsom personlig assistans, ledsagning, hemtjänst och kontaktperson möts av mycket restriktiv behovsprövning. Enligt bl.a. brukarorganisationer och landstingets specialmottagningar har efterfrågan gällande stöd och support vid ansökan, utredning och överklagandet i anslutning till stadens myndighetsutövning ökat.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Program för delaktighet	6
Alla nämnder och styrelser har ett ansvar	6
Samråd med stadens råd för funktionshinderfrågor (FH-råd)	8
Stadens funktionshinderpolitiska mål	10
Fysisk tillgänglighet	10
Tillgänglig information och kommunikation	18
Kunskap/kompetens och bra bemötande	22
Utbildning för alla	26
Tillgänglig arbetsmarknad	31
Fungerande bostad	35
Tillgänglig och meningsfull fritid	39
Stöd och service – en förutsättning för delaktighet	45
Redovisning av FO:s verksamhet 2013	63
Instruktion för Stockholms stads funktionshinderombudsman(FO)	64

Program för delaktighet

Alla nämnder och styrelser har ett ansvar

Program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2011-2016² antogs av kommunfullmäktige i juni 2011. Vägledande för programmet är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning³, de nationella inriktningsmålen och strategin⁴ för funktionshinderpolitiken⁵ samt stadens Vision 2030⁶. Programmet har använts som inspiration vid utformning av funktionshinderpolitiska mål i andra kommuner och även internationellt inom EU-nätverk.

Sju prioriterade mål

Programmet anger sju prioriterade mål för stadens funktionshinderpolitiska arbete och är ett styrdokument för alla stadens nämnder och bolagsstyrelser. Inom samtliga mål anges även indikatorer som ska mätas.

Stadens budget för år 2013 var tydlig med att programmets mål ska följas upp med aktiviteter inom respektive nämnd och styrelse. Därutöver gavs en mängd uppdrag med koppling till de funktionshinderpolitiska målen.

Flera av indikatorer saknar mätning av noll-värde och uppföljande mätningar för att kunna följas upp. Enkät som riktas till medborgarna, till stadens medarbetare mm behöver beakta frågor som belyser den aktuella situationen utifrån de funktionshinderpolitiska målen och dess indikatorer.

Tre aktiviteter per mål

I anslutning till beslutet om stadens funktionshinderpolitiska mål beslutades att nämnder och styrelser ska i sin årliga verksamhetsplanering efter dialog med de lokala råden besluta om vilka tre relevanta aktiviteter per berört mål som ska prioriteras under det kommande året. Råden ska vara delaktiga även vid uppföljningen av åtgärder och resultat.

² Program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning (KF 2011)

³ FN-konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (SD 2008)

⁴ Regeringens strategi: ”En strategi för funktionshinderspolitiken 2011-2016”

⁵ Regeringens skrivelse 2009/10:166: ”Uppföljning av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken och grunden för en strategi framåt”

⁶ Stockholms stads Vision 2030 (KF 2007)

Uppföljning av uppfyllelsen av de funktionshinderpolitiska målen sker i anslutning till ordinarie verksamhetsuppföljning med stöd av det integrerade ledningssystemet (ILS). Vid årsskiftet 2013/2014 var sammanlagt cirka 350 aktiviteter registrerade i ILS-webben vilket innebär en ökning från cirka 300 från år 2012. Aktiviteter handlade i huvudsak om fysisk tillgänglighet, tillgång till fritid-idrott och kultur, tillgänglig kommunikation och information samt arbetsmarknadsfrågor. Flera nämnder och styrelser redovisade aktiviteter kring kompetensutveckling och bemötandefrågor.

Ledamöter i stadens FH-råd anser att allt fler nämnder och styrelser, jämfört med år 2012, har haft samråd med sina FH-råd vid utarbetandet av aktiviteter inför verksamhetsplanering för år 2014. Arbetssättet och graden av samverkan varierar både vid utformning och vid uppföljning av aktiviteter.

Alla nämnders och styrelsers ansvar för genomförandet av funktionshinderpolitiken ger ökade krav på en uppföljande och samordnande kraft i staden. Ett nätverk av kontaktpersoner behöver utses i staden.

Nationell uppföljning

Handisams⁷ nationella uppföljning 2013⁸ konstaterar att arbetet för att nå de nationella målen och delmålen går för långsamt för att målen ska uppnås 2016.

Handisam har skickat ut enkäter till kommunernas ansvariga tjänstemän för grundskola samt för fysisk tillgänglighet i november 2013 samt till kommunernas verksamhetsområden kultur, idrott och arbetsmarknad i februari 2014. Resultat av dessa undersökningar kommer att redovisas i maj 2014. Enligt Handisam har svar inkommit från Stockholms stad avseende fysisk tillgänglighet, idrott och kultur.

FO:s synpunkter och förslag:

Uppdraget i 2013 års budget att alla nämnder och styrelser utse en kontaktperson i tillgänglighetsarbete behöver genomföras.

Uppfyllelsen av de funktionshinderpolitiska målen behöver följas upp utifrån de fastställda indikatorerna. Enkät behöver riktas till medborgarna i stort, ej enbart till målgrupper som har omfattande stödbehov.

⁷ Handisam – från 1 maj 2014 Myndigheten för delaktighet (MFD)

⁸ Handisam Hur är läget 2013?

Samråd med stadens råd för funktionshinderfrågor (FH-råd)

Enligt FN-konventionen och Sveriges nationella mål är staden ålagd att samverka med brukarorganisationer.

Råd för funktionshinderfrågor (FH-råd) och inflytande

Instruktioner för FH-råd fastställdes år 2004⁹. Enligt instruktionen ska samtliga stadens nämnder och styrelser ha koppling till ett råd. Under år 2013 fanns totalt 27 FH-råd i staden.

Trafikkontorets nämndsekretariat har utarbetat en beskrivning av processer över ett budgetår i staden. Beskrivningen tydliggör kopplingen mellan stadens styrning/budgetarbete och FH-rådens funktions och sammanträden. Modellen har spridits till stadens FH-råd i anslutning till utbildningsinsatser.

Stödet till den idéburna sektorn

Samverkan mellan Stockholms stad och den idéburna sektorn har skett enligt överenskommelsen som har antagits av kommunfullmäktige. Socialnämnden beviljade 2013 verksamhets- och projektbidrag motsvarande 96,6 mnkr enligt gällande riktlinjer för bidragsgivning. Närmare 17 mnkr av dessa medel tilldelades 35 föreningar och verksamheter som vänder sig till personer med funktionsnedsättning. År 2013 budgeterades totalt 1 mnkr för lokala funktionshinderorganisationernas intressepolitiska arbete. Därutöver förekommer föreningsbidrag som beslutas av andra nämnder i staden.

Intresseorganisationer i Stockholm

Funktionshinderområdet intresseorganisationer finns på riksnivå, regionalt i länet samt på lokal kommunnivå. Stockholms stads samarbetspartners är i första hand följande tre organisationer:

- Förbundet för Delaktighet, Handlingskraft och Rörelsefrihet (DHR) – Stockholmsavdelningen med 730 medlemmar
- Synskadades riksförbund (SRF) - Stockholms stad med 739 medlemmar.
- Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO) i Stockholms stad, en paraplyorganisation för 29 lokala medlemsföreningar med totalt drygt 32 500 medlemmar.

⁹ Nya instruktioner för stadens handikappråd och Mandatperiodens längd för handikappråden (KF 2004 Dnr 326-2264/2003, 012-1472/2002)

Utbildningsinsatser för rådens ledamöter

Med syftet att åstadkomma bättre samverkan och större delaktighet beviljade fullmäktige år 2013 medel för en utbildningssatsning för rådens ledamöter. Totalt tio utbildningstillfällen genomfördes under år 2013 med innehåll utifrån de önskemål som hade lämnats av organisationer. Utbildningarna genomfördes av HSO Stockholms stad i samarbete med organisationerna DHR och SRF samt med funktionshinderombudsmannen. Deltagandet var i genomsnitt 30 personer per tillfälle. Utbildningsinsatser fortsätter under år 2014.

FH-rådets organisation behöver ses över

Arvoderingsfrågan tas upp återkommande från organisationernas sida. Stockholms stad har valt att ge sammanträdesarvode till ledamöter i stadens FH-råd och pensionärsråd. Enligt reglemente ska också ekonomiska resurser ställas till rådets förfogande för utbildning och information¹⁰. Frågan om ytterligare arvodering av ledamöter i råden har väckts i kommunfullmäktige vid ett flertal tillfällen. KF/KS-kansliet och stadsledningskontoret har haft i uppgift att utreda arvoderingsfrågan¹¹ utan att nya beslut ha fattats efter utredningarna.

Aktuell utveckling inom funktionshinderrörelsen är att det blir allt fler och mer snävt nischade organisationer¹². Flera organisationer minskar årligen i antalet medlemmar. Det finns vissa svårigheter i att rekrytera aktiva ledamöter till stadens FH-råd. Ett antal råd hade vakanta platser en längre tid under år 2013.

Rådets organisation följdes upp i anslutning till uppföljning av det s.k. handikappolitiska programmet som gällde fram till år 2010. Sedan dess har nya funktionshinderpolitiska mål antagits i staden samt FH-rådets roll har stärkts.

För att åstadkomma en genomtänkt organisation och effektiva arbetsformer för brukarorganisationernas inflytande krävs att FH-rådets utformning utreds utifrån nuvarande förhållanden.

FO:s synpunkter och förslag:

FH-rådets organisation och arbetsformer behöver ses över i samråd med berörda brukarorganisationer.

¹⁰ (Kfs 2004:12, 2007:15, 2012:1, 2012:2)

¹¹ Utlåtanden 1996:288, 2001:161)

¹² Kamper i handikapprörelsen (Boréa förlag Agneta Hugemark, Christine Roman)

Stadens funktionshinderpolitiska mål

Stadens har ett övergripande funktionshinderpolitiskt mål: ”I Stockholms stad ska alla ha tillgång till och kunna delta på lika villkor i samhällets gemenskap”¹³. Detta mål preciseras i sju prioriterade funktionshinderspolitiska mål inom områdena fysisk tillgänglighet, kommunikation/information, kunskap och bemötande, utbildning, arbete, bostad samt fritid.

Fysisk tillgänglighet

Stadens mål: Alla ska kunna förflytta sig, vistas i och använda Stockholms stadsinne- och utemiljö

Det finns regler om krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga i plan- och bygglagen, PBL och plan- och byggförordningen, PBF. Nya byggnader ska vara tillgängliga och användbara för personer med rörelse- eller orienteringsnedsättningar.

Regeringen har föreslagit förändringar i diskrimineringslagen¹⁴. Förslaget innebär att bristande tillgänglighet (med vissa begränsningar) införs som en ny form av diskriminering i diskrimineringslagen.

Målet: En tillgänglig stad i världsklass

I budget för 2013 anges att Stockholm ska vara en tillgänglig stad i världsklass: Enkelt avhjälpna hinder ska skyndsamt åtgärdas och stadens webbplats för felanmälan ska marknadsföras som en kanal för anmälan om otillgänglighet i staden. Brister i tillgänglighet när det gäller utemiljön och i stadens fastigheter ska avhjälpas. I planering av nya stadsdelar och nya byggnader för offentlig service ska tillgänglighetsperspektivet beaktas.

Tillgänglighet ska enligt budget ses ur ett brett perspektiv. Det innebär både fysisk tillgänglighet, tillgänglig kommunikation samt delaktighet i samhället med tillgång till arbetslivet och fritidsaktiviteter.

¹³ Program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning (KF2011)

¹⁴ Bristande tillgänglighet som en form av diskriminering (Lagrädsremiss 2014)

Tillgänglighetsarbete - ett ansvar för alla

För att stadens fysiska tillgänglighetsmål ska uppnås krävs att alla verksamhetsområden tar sitt ansvar för tillgänglighetsfrågor.

Enligt budget år 2013 ska alla nämnder och styrelser se tillgänglighetsfrågorna som en naturlig del av den dagliga verksamheten och även utse en kontaktperson i tillgänglighetsfrågor. Budgetuppdraget med att utnämna kontaktpersoner i tillgänglighetsfrågor har inte åtgärdats.

Handbok för utformning av tillgänglig och användbar miljö

Revidering av stadens Handbok för utformning av en tillgänglig och användbar miljö¹⁵ är aktuell för översyn efter ändringar och revidering av lagstiftning och byggregler. Handboken behöver tillämpas inom stadens förvaltningar och bolag samt i stadens exploateringsavtal med andra byggherrar. Översyn behöver genomföras tillsammans med Exploateringskontoret och Stadsbyggnadskontoret.

Enkäter riktade till LSS-verksamheter

Indikatorn beträffande stadens fysiska tillgänglighet lyder: Andelen personer med funktionsnedsättning som upplever att stadens inne och utemiljö är tillgänglig och användbar. Frågan om upplevelsen av tillgängligheten i staden har ställts i kundenkäter enbart till personer med insatser boende, daglig verksamhet och korttidsboende enligt LSS.

Den första mätningen år 2012 gav resultat 64 % och blev ett utgångsläge inför framtida mätningar. År 2013 fick man något lägre resultat med 59-61 % av tillfrågade målgrupperna som var nöjda med hur lätt det var att ta sig fram. Målgruppen utgör en mycket begränsad andel av personer med funktionsnedsättning.

Medel för tillgänglighetsinvesteringar

Totalt under år 2013 satsade Stockholms stads nämnder och styrelser sammantaget drygt en kvarts miljard (254,7 miljoner), inklusive de centralt avsatta medlen på 50 mnkr, för tillgänglighetsinvesteringar. Tillgänglighetsskapande satsningar har enligt verksamhetsberättelser och bokslut ägt rum inom olika nämnders och styrelserns ansvarsområden. I huvudsak har det handlat om ombyggnation och upprustning av lokaler och anläggningar. Stadsdelsnämnderna har genomfört anpassning av gångvägar samt inrett och utrustat parker och lekplatser.

¹⁵ Handbok för utformning av en tillgänglig och användbar miljö (Trafikkontoret 2008)

Tillgängliga vallokaler 2014

Ändringar i vallagen¹⁶ innebär att kommunerna inte längre kan ansöka om dispens hos länsstyrelsen för att kunna använda otillgängliga vallokaler. Handisam har arbetat fram en checklista¹⁷ som stöd till kommunerna i arbetet att göra valen tillgängliga för alla väljare.

Valnämndens kansli under år 2013 besökt samtliga lokala FH-råd i stadsdelarna samt även Kommunstyrelsens råd. Syftet har varit att inhämta information och förbereda tillgängliga vallokaler för förtidsröstning och för valdagar. Lokaler som används är mestadels kommunala lokaler såsom skolor och bibliotek. Tillgängligheten till stadens fullmäktigesal i Stockholms stadshus har förbättrats med hissutbyggnad till fullmäktigesalens åhörarläktare.

Enkelt avhjälpda hinder ska elimineras

Kravet på att ta bort enkelt avhjälpda hinder i den fysiska miljön har funnits sedan år 2003. Kravet gäller lokaler dit allmänheten har tillträde (publika lokaler) och allmänna platser.

Föreskrifter och allmänna råd om avhjälpande av enkelt avhjälpda hinder¹⁸ har reviderats av Boverket under år 2013. Även material som kan vara stöd vid tillämpningen av bestämmelserna har framtagits.

Stadsbyggnadskontoret har i uppgift att ta emot anmälningar om enkelt avhjälpda hinder. Endast en anmälan om enkelt avhjälpda hinder inkom till Stadsbyggnadskontoret år 2013 trots att avveckling/eliminering av dessa hinder går långsamt. Tidigare anmälningar har fått handläggning under år 2013 och i början av 2014 med stöd av extra insatta resurser. Stadsbyggnadskontoret har beviljats medel från stadens IT-satsning för att ta fram en applikation för enkelt avhjälpda hinder där medborgarna kan inrapportera brister i tillgänglighet.

Fastighetsägares ansvar

Tillgänglighetspakt har bildats år 2012 mellan Stockholms stad och Fastighetsägarna Stockholm. Syftet har varit att i samarbete skapa en kraftsamling för att gemensamt förbättra tillgängligheten i och i anslutning till byggnader i Stockholms stad. Satsningen har inte gett önskvärda resultat. Samverkan med fastighetsägarna behöver återupptas.

¹⁶ Vallagen (SFS 2005:837)

¹⁷ Checklista – För tillgängliga vallokaler Handisam Serie: A 2014:3

¹⁸ Boverkets föreskrifter om ändring i verkets föreskrifter och allmänna råd (2011:13) om avhjälpande av enkelt avhjälpda hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser BFS 2013:9 HIN 3

Information om tillgänglighet

Tillgänglighetsinformation på respektive webbplats

Stadsbyggnadskontoret, har tillsammans med en arbetsgrupp från flera förvaltningar, representant från kommunsstyrelsens FH-råd samt konsultbolaget InterPares utrett framtida förutsättningarna för tillgänglighetsguiden Entré Stockholm som behövde moderniseras. Brukargrupperna ansåg att en användbar tillgänglighetsguide kräver korrekta uppdateringar utifrån aktuell situation. Information om lokalernas tillgänglighet söks numera genom att googla, läsa om tillgänglighet på besöksmålets hemsida eller ta direktkontakt med verksamheten. Intresset för stadens tillgänglighetsguide var svagt.

Stadsledningskontorets kommunikationsstab har med konsultstöd lett arbetet med att ta fram en gemensam modell för hur tillgängligheten i stadens lokaler ska kommuniceras. Arbetsgruppen hade representation från olika förvaltningar samt från kommunstyrelsens FH-råd.

Information om tillgänglighet ska enligt arbetsgruppens förslag presenteras på verksamheternas webbplatser och innefatta åtta olika tillgänglighetsaspekter. Dessa berör breda grupper av medborgare med funktionsnedsättningar utifrån hörsel, syn, rörelse/motorik samt kognition/begriplighet. Därutöver kan extra upplysning redogöra för verksamhetens innehåll t ex utifrån allergier mm. Modellen med stöd av pictogrambilder/symboler ska kunna användas av stadens samtliga verksamheter både i egen regi och på entreprenad. Verksamheterna själva föreslås således presentera aktuell information om tillgänglighet på sin hemsida. Informationen ska presenteras även i Jämför service på stadens webb. Informationsmodellen kan med fördel användas även på affischer, broschyrer och mötesinbjudningar.

Webbplats för information om tillgänglighetsfrågor

Enligt budget 2014 ska Stadsledningskontoret, i samråd med funktionshinderombudsmannen, säkerställa att Stockholms stads hemsida innehåller god information om tillgänglighet. Staden behöver en webbplats som har aktuell information i tillgänglighetsfrågor för både extern och intern bruk.

Framtiden för webbplatsen www.stockholm.se/tillganglig är fortsatt oklar. Webbplatsen används i många av stadens dokument och i kontakter med omvärlden både i Sverige och utomlands. En aktuell webbplats med viss information om tillgänglighetsfrågor är www.stockholm.se/stjulian.

Tillgängliga inne- och utemiljöer

Trafikkontorets tillgänglighetsgrupp

Stockholm har genomfört ett framgångsrikt tillgänglighetsarbete under trafikkontorets regi med det s.k. tillgänglighetsprojektet som avslutades år 2011. Tillgänglighetsgruppen inom trafikkontoret har haft fortsatt ansvar för att driva och utveckla tillgänglighetsarbete både inom trafikplanering och kring anläggning. Trafikkontorets tillgänglighetsgrupp har fungerat även som en resurs i aktuella tillgänglighetsfrågor i olika sammanhang.

Åtgärder i gatumiljön

Trafikkontorets planering och utförande av enkelt avhjälpta hinder under år 2013 avsåg övergångsställen, ledstråk, trappor, busshållplatser, mm. Inventering av övergångsställen och busshållplatser har pågått under hösten 2013.

Ledstråk har utvecklats

Trafikkontorets Ledstråksprojekt har avslutats och utvärderats. Informationsinsatser har genomförts för allmänheten och butiksägarna om ledstråkens betydelse och funktion. Ledstråk har lagts mellan Akalla-Husby-Kista samt kring Nockebybanans hållplatser. Kontorets arbete med ledstråk nominerades år 2013 till St Julianpriset i kategorin Fysisk tillgänglighet.

Kollektivtrafiken görs mer tillgänglig

Staden samarbetar med aktörer inom kollektivtrafiken utifrån stadens ansvar för t ex busshållplatser. Utrustning av perronger och hållplatser och fordon har pågått under år 2013. Fler hållplatser har försetts med ledstråk och både hållplatser och fordon har försetts med utrop. Dessa åtgärder underlättar t.ex. för personer med synskador och med kognitiva svårigheter.

Landstingets Syncentraler och SRF har uppmärksammat att allt fler gravt synskadade/blinda får avslag på sin ansökan om färdtjänst med motivering som hänvisar till tillgänglig kollektivtrafik. Ibland hänvisas i avslagsmotiveringen till personens härkomst som stockholmare. Behovet av färdtjänstresor minskar efter adekvata anpassningar men hänsyn behöver tas till förhållanden för personer med stora svårigheter att orientera sig/förflytta sig till och från allmänna kommunikationer.

Ledarhundarförarna nekas tillträde

Enligt Ledarhundsförarnas förening är Stockholm svårast i landet att ta sig fram med hjälp av ledarhund. Hinder som hänvisas till är reglerade i överenskommelsen mellan Synskadades Riksförbund

och Astma Allergiförbundet och i reglering av ledarhundens närvaro med Livsmedelsverket.

Attityder behöver ändras och kunskapen om regelverk kring ledar-/signal- och assistanshundarnas tillträde till lokaler behöver öka. Både kommunala verksamheter, kultur- och näringslivets lokaler såsom restauranger behöver förbättra ledarhundförarnas tillträde till offentliga lokaler och allmänna platser. I stadens förordningsstadgar likställs service- och signalhundar med ledarhundar enligt beslutet från år 2013.

Resultat av projektet e-Adept behöver tillvaratas

En navigeringstjänst för synskadade har väckt stort intresse även internationellt. Alla tester för ”e-Adept” är avslutade. Det är oklart med övertagande och fortsatt drift både vad det gäller mjukvaran och det digitala gångvägnätet. Likaså saknas beslut om e-Adept-lösningens framtida finansiering.

Goda exempel

S:t Julian

S:t Julian utmärkelsen¹⁹ utdelades för sjätte gången på den internationella funktionshinderdagen den 3 december 2013. Kampanjen i anslutning till priset har som syfte att sprida kunskap om bestämmelserna kring s.k. enkelt avhjälpta hinder, att uppmärksamma goda exempel och att stimulera till skapande av tillgängligt Stockholm.

S:t Julian priset 2013 utlystes i följande fyra kategorier med följande vinnare:

- 1) Fysisk tillgänglighet: Nya Manillaskolan
- 2) Tillgänglig information och kommunikation:
AB Storstockholms lokaltrafik (SL) - Avdelning för strategisk utveckling – Sektionen hållbar utveckling
- 3) Delaktighet: Tivoli Gröna Lund
- 4) Tillgänglig arbetsmarknad: Ingen vinnare utsågs år 2013

Trygghetspriset

I trygghetsmätningen år 2012 ”Trygg i Stockholm” framkom att personer med funktionsnedsättning uppger i dubbelt så stor utsträckning än andra är oroliga för att utsättas för rån. Närmare tre gånger så stor andel anger att de är oroliga för att gå ut eller att de inte går ut efter mörkrets inbrott av rädsla att bli utsatta för brott.

¹⁹ St Julian-priset www.stockholm.se/stjulian

Personer med funktionsnedsättning behöver uppmärksammas vid trygghetsskapande åtgärder. I anslutning till en trygghetskonferens i oktober 2013 utdelades Trygghetspriset 2013 till Polisens volontärer. Priset fokuserade på trygghetsskapande åtgärder för personer med funktionsnedsättning.

Tillgänglig turism – ett utvecklingsområde

EU:s City Access Award

Tävlingen City Access Award utser årligen den mest tillgängliga staden i Europa. Vinnare i tävlingen år 2013 blev Göteborgs stad. Föregående året 2012 vanns priset av Berlin med Stockholm och Nantes på delad andraplats. Internationell uppmärksamhet leder till fler internationella studiebesök som vill hämta inspiration från Stockholms stad inom det funktionshinderpolitiska området. Frågor som intresserar mest i kontakter med FO är:

- arbetssätt utifrån FN-konventionen och utifrån stadens funktionshinderpolitiska mål
- skapandet av fysisk tillgänglighet
- utbud av stöd och service
- erfarenheter från avveckling av institutioner

Marknadsföring av tillgänglig turism behöver förbättras

EU-kommissionen och generaldirektoratet för Näringsliv och Industri har under år 2013 beställt en studie angående tillgänglig turism där bland annat Stockholm är objekt för en fallstudie som omfattar städer i 26 EU-länder.

Det finns även ett europeiskt nätverk för tillgänglig turism ENAT²⁰

Det finns initiativ kring pakt för tillgänglig turism bland städer runt Östersjön med fokus på kryssningsturism där bland annat Trelleborg har visat stort intresse.

Trots stadens omfattande satsningar på fysisk tillgänglighet saknas aktiv marknadsföring av Stockholm som en turiststad för besökande med funktionsnedsättning. Stadens information om tillgänglig turism för besökande med funktionsnedsättning behöver utvecklas.

Allt fler städer i Europa skapar webbplatser som informerar om tillgänglig turism där man ger tips om tillgängliga besöksobjekt, transportmedel, ledsagning mm. Liknande information behöver skapas gällande turism till Stockholm stad.

²⁰ www.accessibletourism.org

Kompetens i tillgänglighetsfrågor

Insiktutbildningar

Trafikkontoret i Stockholms stad har tillsammans med bland annat FunkaNU²¹ arbetat fram ett koncept för insiktsutbildningar. Inlevelseövningar kan skräddarsys efter behov. Trafikkontoret i Stockholm har arrangerat inlevelseövningar om hur det är att ta sig fram i staden med funktionsnedsättning.

Nationellt nätverk

Ett nationellt tillgänglighetsnätverk²² som är kopplat till Handisam och Sveriges kommuner och landsting (SKL). Regelbundna kunskapsseminarier arrangeras i tillgänglighetsfrågor. Nätverket riktar sig till politiker och tjänstemän inom kommuner och landsting med intresse för tillgänglighetsfrågor. Ett tiotal tjänstemän från Stockholms stad är representerade i detta nätverk.

Konsulter och sakkunniga i tillgänglighetsfrågor

Det har bildats ett nationellt nätverk av fristående konsulter som finns listade av Handisam i en databas med kompetens- och referensuppgifter²³. Kompetens kan efterfrågas i tillgänglig fysisk, informativ och kommunikativ miljö.

I plan- och bygglagen regleras ett system med sakkunniga kontrollanter. Certifierade tillgänglighetskonsulter redovisas på Boverkets hemsida²⁴.

Funktionshinderorganisationerna och ett antal privata företag och aktörer erbjuder tjänster inom tillgänglighetsområdet.

FO:s synpunkter och förslag:

Stockholm som en tillgänglig stad för turism behöver marknadsföras på stadens webbplats och i informationsmaterial som riktar sig till besökande.

Staden behöver utse ansvarig för navigeringsstödet e-Adept samt för webbplatsen för tillgänglighetsfrågor www.stockholm.se/tillganglig eller motsvarande.

²¹ www.funkanu.se

²² www.handisam.se/For-dig-i-kommun-och-landsting/Natverket-for-tillganglighet/

²³ www.handisam.se

²⁴ www.boverket.se

Tillgänglig information och kommunikation

Stadens mål: Alla ska kunna få information och kommunicera utifrån sina förutsättningar

Kommunikation innefattar bland annat språk, textning, punktskrift, tillgängliga multimedier, lättläst och IT. Språk innefattar bland annat talade språk, svenskt teckenspråk och andra former av icke talade språk.

Stadens kommunikationsprogram

Stadens kommunikationsprogram²⁵ 2012 – 2015 anger att målet för stadens kommunikation är en tillgänglig och tydlig kommunikation. Tillgänglig kommuninformation innefattar tillgängliga offentliga handlingar på önskade medier, tillgängliga möteslokaler och tillgängliga möteshandlingar.

Personer med utvecklingsstörning, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, läs- och skrivsvårigheter, demenssjukdomar och personer med bristande språkkunskaper i svenska har behov av information i lättläst form. För den som inte kan använda Internet behöver få tillgång till stadens service på lika villkor.

Enligt kundenkäten 2013 som riktades till personer med LSS-insatsen bostad med särskild service, daglig verksamhet och korttidsboende var 48 %, 42 % respektive 45 % av de svarande nöjda med hur lätt det var att förstå information (skyltar, broschyrer, internet) från staden. Liknande undersökningar behöver riktas till stadens befolkning generellt för att få en bild av informationens och kommunikationens tillgänglighet.

Information till brukaren

Personer med funktionsnedsättning behöver information om vilket stöd de har tillgång/rätt till och vart man vänder sig med sina frågor. Enligt Socialstyrelsens Öppna jämförelser²⁶ har andelen kommuner som bedriver uppsökande verksamhet har minskat, likaså andelen kommuner som inventerat målgruppens behov tillsammans med landstinget. Även riktade informationssatsningar till målgruppen brister. Jämförelsen påvisade bristen på adekvat information om LSS-insatser t. ex i Stockholms stad.

²⁵ Kommunikationsprogram för Stockholms stad 2012-2015 (Dnr 050-2895/2010)

²⁶ Öppna jämförelser. Socialstyrelsen 2013

Ny informationsbroschyr och filmer

Socialförvaltningen har under år 2013 framställt en ny broschyr²⁷ som informerar om de viktigaste stödinsatserna samt om aktuella lokala kontaktvägar. Broschyren går att beställa i pappersupplaga, som CD och i punktskrift och hämtas med de senaste uppdateringarna från stadens webbplats²⁸. Informationsmaterial har riktats även till barn och unga, bland annat i form av filmer²⁹, som finns på stadens webbplats.

1177 Vårdguiden och Forum Funktionshinder informerar

Landstingets informationskanaler innehåller information även om funktionshinderfrågor. Förberedelser har inletts för att förse 1177 Vårdguiden även med information om socialtjänsten.

Socialtjänst på nätet

Stockholmare, barn, ungdomar och vuxna, kan chatta med socialtjänsten på nätet³⁰ som bemannas av socionomer anställda vid Stockholm stads socialjour. Socialrådgivningen kan kontaktas i frågor kring barn- och ungdom, familjerelationer och privatekonomi. Frågorna kan även handla om psykisk hälsa och funktionsnedsättning eller om riskbruk och missbruk. Chatten är öppen varje dag under eftermiddagar och kvällar. Man kan även skicka in frågor via ett webbformulär.

BOSSE – Råd, stöd och kunskapscenter

Socialnämnden har ett avtal med stödverksamheten BOSSE - Råd, Stöd och Kunskapscenter³¹. Verksamheter överlämnar en årlig rapport till FO. Under år 2013 hade verksamheten totalt 870 besök av personer boende i Stockholms stad. Frågor kring personlig assistans, ekonomi och bostadsfrågor dominerar. BOSSE-verksamheten lyfter fram problem som framkommer av restriktiv bedömning av insatser och bristen på kontinuitet i stadens myndighetsutövning inom funktionshinderområdet.

Kontaktcenter Funktionsnedsättning har startat

Serviceförvaltningens Kontaktcenter-verksamhet omfattar från hösten 2013 även verksamhetsområdet funktionsnedsättning inklusive socialpsykiatri. Samtliga stadsdelsförvaltningar är inkopplade till servicen från november 2013.

²⁷ Information om stöd och service till personer med funktionsnedsättning

²⁸ www.stockholm.se/funktionsnedsattning/

²⁹ www.stockholm.se/FamiljOmsorg/funktionsnedsattning/Filmer/

³⁰ www.stockholm.se/socialradgivning

³¹ <http://www.bosse-kunskapscenter.se/>

Enligt statistiska uppgifter från januari och februari 2014 behandlades cirka 1500 ärenden per månad på Kontaktcenter Funktionsnedsättning. I genomsnitt 70-80 % av ärenden löstes på kontaktcenter vilket innebär att omkring 20-30 % av ärenden skickades till ytterligare åtgärd till berörd förvaltning. Nästan hälften av ärenden handlade om ansökan om insatser. Därefter kom frågor om regler/riktlinjer samt uppgifter om organisation och verksamhetsinnehåll.

Kontaktcenter Funktionsnedsättning är ännu inte känt hos den breda allmänheten men verksamheten är redan nu vara en värdefull informationskanal i funktionshinderfrågor enligt både brukarkontakter och stadens samarbetspartners.

SRF³² framhåller behovet av IT-stöd och anser att kontaktcentrets uppdrag borde breddas så att den som inte kan använda Internet får hjälp oavsett vad frågan gäller. Detta innebär att fler förvaltningar, däribland idrottsförvaltningen skulle behöva erbjuda service via kontaktcenter. Kontaktcenter erbjuder användarstöd vid e-tjänstinloggning men SRF anser att många personer med synskador behöver stöd även vid själva hanteringen av e-tjänsten. Kontaktcenter drivs idag på uppdrag av respektive nämnd.

Stockholm.se och tillgänglighet

I budget år 2013 framgår att ”möjligheten för personer med funktionsnedsättning att kommunicera med staden eller att utnyttja e-tjänster ska i största möjliga mån vara lika god som för övriga invånare. Informationen som publiceras på stadens webbplats ska även vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning”.

Stadens webbplats www.stockholm.se är upplagd enligt riktlinjer³³ för tillgänglig hemsida. Insyn³⁴, som ger tillgång till nämnders och styrelser protokoll och handlingar anses fungera bra för personer med synskador då besökaren kan välja mellan olika format vid läsning av handlingar. SRF framhåller att stadens förtroendemannaregister går att nå men har brister som borde vara enkelt att åtgärda.

Fler E-tjänster utvecklas

Stockholms stad har som mål att öka möjligheterna för stockholmarna att själva utföra sina ärenden bl. a. via utveckling av

³² SRF - Synskadades Riksförbund Stockholms stad

³³ Web Accessibility Initiative (WAI)

³⁴ <http://insyn.stockholm.se/>

e-tjänster. E-tjänster ska vara användbara även för medborgare som är döva, har hörselskador, synskador eller kognitiva svårigheter. Stadens e-tjänster är samlade i "Mina sidor".

Stadsledningskontoret ger förutsättningar via det IT-ramverk som sätts upp centralt. Varje projekt och e-tjänstansvarig har i uppgift att användartesta eller säkerställa att varje e-tjänst lever upp till de satta tillgänglighetsriktlinjerna. Arbetsmetoden med referensgrupper och brukargrupper som testare behöver användas konsekvent för att säkerställa tillgänglig webb och användbara e-tjänster.

E-tjänsterna har uppgraderats år 2013 till en standard som gör e-tjänsterna tillgängliga för alla personer med funktionsnedsättning förutsatt att de har rätt utrustning i hemmet. SRF har framfört att det kvarstår problem när det gäller e-tjänsten för ekonomiskt bistånd och för skolwebb. En översyn av skolwebben har gjorts av Funka Nu AB som har påtalat specifika brister som behövde åtgärdas. Felanmälningstjänsten för utemiljö har blivit bättre men består fortfarande av en teknisk lösning som ger en uppläsning som är svår att höra/uppfatta.

E-tjänsten för ansökan om stöd och service används i mycket liten omfattning och behöver marknadsföras. Endast ett fåtal ansökningar inkom via e-tjänsten under år 2013. En del behöver support med specialkompetens när det gäller användning av e-tjänsten i kombination med synhjälpmedel.

Produktion av inläsningstjänster och lättläst

Inläsningstjänster avser produktion av handlingar/material på tillgängliga medier. Upphandling av tjänster genomfördes år 2010 gemensamt med tjugo av stadens nämnder. Alla nämnders och styrelser har dock skyldighet att producera information och handlingar på tillgängliga medier. Beställningar av inläsning av offentliga handlingar förekommer mycket sporadiskt. Undantaget är bibliotekets inläsningstjänst som stod år 2013 för cirka 90-95 % av beställningar som avser privatpost och privata handlingar. Kunskap om behovet av lättlästa texter för olika målgrupper ökar.

Tillgängliga hörselmiljöer uppmärksammas

Hörselmiljöns utveckling i förskolor och skolor behöver uppmärksammas. Allt fler unga har hörselskador. Den statliga Nya Manillaskolan utgör ett gott exempel där lokaler och inredning har utformats utifrån krav på en god hörselmiljö. Staden uppmärksammade Nya Manillaskolan som en god förebild i anslutning till S:t Julian-utmärkelsen 2013.

Flera nämnder har redovisat aktiviteter gällande hörselteknisk utrustning i allmänna lokaler mm samt åtgärdat brister utifrån inventeringen. Stadens bibliotek och kulturlokaler har fortlöpande installerat hörselteknik i sina lokaler. Kunskapen om behovet av hörselteknisk utrustning behöver fortsatt öka.

FO:s synpunkter och förslag:

Webb-platsens och e-tjänsternas tillgänglighet och användbarhet behöver säkerställas med referensgrupper och testpersoner som representerar berörda brukargrupper.

Staden upphandling av IT-system behöver ställa krav på full tillgänglighet för att olika hjälpmedelsprogram ska kunna användas t.ex. av personer med synskador.

Medborgarundersökningar behöver mäta hur stor andel av personer med funktionsnedsättning kan inhämta information och kommunicera med staden via webb och e-tjänster.

Kunskap/kompetens och bra bemötande

Stadens mål: Alla ska bemötas med kunskap och respekt och själva vara med och bestämma i frågor som gäller honom eller henne

Utbildning till berörd personal

Flera av stadens förvaltningar har år 2013 genomfört aktiviteter i form av personalutbildning för att öka kunskaper om funktionshinder och tillgänglighet. Några exempel:

Utbildning på kulturförvaltningen och på idrottsförvaltningen

Inom kulturförvaltningen har ordnats utbildningsinsatser för berörd personal inom ramen för ”Kultur för alla”. Totalt 800 personer har år 2013 deltagit i bemötandeutbildningen och 400 personer har besökt inspirationsdagar med ett 25-tal seminarier. Cirka 400 personer har deltagit i utbildningen utifrån de sju diskrimineringsgrunderna.

Idrottsförvaltningens ledning och chefer har genomgått utbildning/föreläsningar med temat ”Hur kan barn och unga bli mer delaktiga i idrottsförvaltningens verksamheter?” och ungdomar har

inbjudits till dialogcafé för att prata om hur fler barn och ungdomar ska kunna bli fysiskt aktiva. Idrottsförvaltningens webbredaktörer har genomgått utbildningspass i hur man skriver enklare, tydligare, mer användarvänligt och lättläst. Även kunskap om skyltning vid sim- och idrottshallar samt utomhusanläggningar har aktualiserats.

Socialförvaltningens utbildningssatsning

Socialnämnden har under åren 2011-2013 haft tillgång till särskilda medel för en utbildningssatsning för personal som arbetar inom funktionshinderområdet. Under åren 2011-2013 har drygt 2400 medarbetare i Stockholms stad fått en basutbildning i neuropsykiatri med stöd av utbildningssatsningen. Socialförvaltningen genomförde under de första två åren utbildningar för cirka 3000 medarbetare som möter personer med funktionsnedsättning i sin yrkesfunktion. Under år 2013 har längre utbildningar med möjlighet till fortsatt handledning och stöd prioriterats. För totalt 934 utbildningsplatser har erbjudits kunskap om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, bemötande, evidensbaserade metoder och samverkan.

Socialförvaltningen har år 2013 genomfört utbildningar till funktionshinderomsorgens handläggare:

DUR-utbildningar (Dokumentation, Utredning, Resultat) samt samtalsmetodik kopplat till DUR-Det svåra samtalet.

Utbildningar har genomförts om stadens avgiftssystem, MI (motivational interviewing), KBH, Lex Sarah samt om lagändringar och rättspraxis.

Inom socialpsykiatri har utbildningar genomförts uppföljning av mål och delmål, resursmätning, fysisk hälsa, supported employment samt om samverkan med landstinget kring individuella planer.

Regionala utbildningsinsatser har genomförts av Consensio³⁵, ett regionalt EU-projekt i Stockholms län för kompetensutveckling inom funktionshinderområdet. Cirka 6800 medarbetare från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och kommuner i Stockholms län inklusive Stockholms stad, har tagit del av kompetensutveckling med syftet att öka kunskaper hos samtliga viktiga samarbetspartners.

Socialförvaltningens Utvecklingsenhet har under år 2013 arbetat med studier och projekt kring användning av utrednings- och dokumentationsmodellen DUR samt varit delfinansiär i en studie om boende enligt LSS. Övrigt har man inte haft några forsknings-/utvecklingssatsningar inom funktionshinderområdet.

³⁵ www.projektconsensio.se

Forum Carpe samordnar kompetensutveckling i regionen

Forum Carpe ³⁶är en kommungemensam funktion inom Stockholms län för verksamhets- och yrkesutveckling inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning inklusive socialpsykiatri. Målgruppen för verksamheten är personal inom myndighetsutövning och utförarverksamhet. Detta gäller både kommunal och privat verksamhet inom de kommuner som delfinansierar Forum Carpes verksamhet. Forum Carpe har haft cirka 3500 deltagare under år 2013 varav ca 650 från Stockholms stad.

Forum Carpe har Stockholms stad som administratör och verksamheten kan pågå så länge länets kommuner anser att satsningen behövs. Av länets 26 kommuner hade 24 tecknat ett-åriga löpande avtal om detta samarbete under år 2013. Även Danderyd och Vaxholm har förberett eventuell samgående i Forum Carpe under år 2014.

Forum Carpe har genomfört kompetensutveckling i form av uppdragsutbildning inom gymnasie- och högskola, föreläsningar, seminarier och erfarenhetsutbyten. Forum Carpe har samverkat med andra regionala aktörer såsom Landstingets Habilitering & Hälsa, KSL, Länsstyrelsen, Kommunal, FoU-enheter och andra utvecklingsprojekt såsom kompetensprojektet Consensio m.fl.

Projektet Carpe 2 startade i april 2012 och avslutas sista juni 2014. Projektet har drivits med stöd av EU-finansiering som ett s.k. PO1-projekt för anställdas kompetensutveckling. Projektet har haft flera samarbetspartners på regional nivå i Stockholms län. Under år 2013 deltog 1030 personer varav 270 från Stockholms stad i kompetensutveckling inom ramen för Carpe 2.

Nationellt kompetensråd

Nationellt kompetensråd (NKR) har bildats för att bevaka frågan om kompetens inom funktionshinderområdet. Samarbete har etablerats med viktiga aktörer i kompetensfrågor; Socialdepartementet, SKL, Socialstyrelsen, Vård- och omsorgscollege och Myndigheten för yrkeshögskolan. Socialstyrelsen vägledning om rätt kompetens³⁷ ger information och vägledning till arbetsgivare för den personal som ger stöd, service och omsorg till personer med funktionsnedsättning enligt SoL eller

³⁶ www.projektcarpe.se

³⁷ Rätt kompetens hos personal i verksamheter för personer med funktionsnedsättning- Vägledning för arbetsgivare (Socialstyrelsen Artikelnummer: 2012-2-17)

LSS. Att inventera behov och ta ansvar för att personalen har rätt kompetens är nyckelfrågor i denna vägledning.

Yrkeskrav

Yrkeskrav har framtagits av Projekt Carpe i form av en modell med sex yrkeskrav samt en valideringsmetod för att bekräfta och erkänna varje medarbetares kompetens. Metoden och materialet om yrkeskrav³⁸ har fått uppskattning och uppmärksamhet nationellt vid utveckling av funktionshinderområdets kompetensfrågor.

Yrkestitulatur

Ett antal kommuner och regioner i landet har påbörjat arbetet med att byta titlar för personal inom funktionshinderområdet. Aktuella titlar är stödassistent med gymnasiekompetens och stödpedagog med eftergymnasial- eller högskoleutbildning inom yrkesområdet. Den otidsenliga titeln som i dagsläget används i Stockholms stad är ”vårdare” och det finns stort intresse från verksamhetsansvarigas sida inom stadsdelsförvaltningarna att genomföra titelförändringen även i Stockholm. Verksamhetsansvariga inom Stockholms stad har visat intresse för byte av titulatur i likhet med genomförda och pågående ändringar i övriga landet. Titelfrågan behöver förberedas centralt i staden.

Evidensbaserad praktik (EBP)

Forum Carpe har via SKL fått ett nytt uppdrag att arbeta med satsningen evidensbaserad praktik (EBP) i socialtjänsten som kommer att omfatta även funktionshinderområdet. Prioriterade områden är 1) förstärkt delaktighet och inflytande för barn och unga 2) förstärkt brukarmedverkan 3) initiera, genomföra och utveckla systematisk uppföljning

Bemötandeguide ger kunskap

Socialförvaltningen har under ledning av FO och i samarbete med brukarorganisationer slutfört arbetet med den s.k. bemötandeguide³⁹ som finns att tillgå på stadens webbplats. Guiden riktar sig till både beslutsfattare, personal och allmänheten. Guidens syfte är att öka kunskapen om och förbättra bemötandet av personer med funktionsnedsättning. Guiden har använts även av andra kommuner/myndigheter vid personalutbildning. Utbildningsinsatser

³⁸ Yrkeskrav – Generella kunskaper för medarbetare inom verksamhetsområdet ”stöd och service till personer med funktionsnedsättning” www.forumcarpe.se

³⁹ Bemötandeguide www.stockholm.se/bemotandeguiden

med fokus på bemötandefrågor har genomförts inom flera nämnder och styrelser.

Stadens har indikator ”Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de blir väl bemötta av stadens personal”. Av personer som tillhörde undersökningens målgrupp (med vissa LSS-insatser) angav 85 % i daglig verksamhet och i korttidsvistelse att de var nöjda med personalens bemötande. I gruppbofastaer tyckte 78 % att de var nöjda med hur de lyssnades på och respekterades.

FO:s synpunkter och förslag:

Stockholm stad behöver förbereda och ta beslut om ny kompetensrelaterad yrkestitulatur inom funktionshinderområdet.

Utbildning för alla

Stadens mål: Alla barn, ungdomar och vuxna ska kunna delta i utbildning och få det stöd som behövs för att nå målen

Delaktighet för personer med funktionsnedsättning gäller för alla skolformer: förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola samt vuxenutbildning. Utbildningsnämnden ansvarar för utbildningsfrågor förutom förskolor som är ett ansvar för stadsdelsnämnderna och vuxenutbildningen som tillhör arbetsmarknadsnämndens ansvar.

Skolornas fysiska tillgänglighet

Valfriheten vid skolval begränsas av bland annat otillgänglighet. Information behövs om valbara skolornas tillgänglighet, pedagogik och stödinsatser till elever i behov av särskilt stöd. Tillgänglighet behövs även för elever vars vårdnadshavare har funktionsnedsättning. Den övriga neutrala informationen presenteras på Jämför Service. Även stadens valbara skolor behöver informera om sin tillgänglighet på sina respektive webbplatser.

Funktionsprogrammet⁴⁰ för grundskola har bearbetats under 2013. Programmets principer har tidigare provats vid nybyggnationer. Åtgärder för tillgänglighet ska bland annat beakta fysisk förflyttning samt aula och matsal med hörselslinga. Skollokalernas inriktning för åtgärdandet av enkelt avhjälpta hinder antogs redan år 2010.

⁴⁰ Funktionsprogram för grundskola (Utbildningsnämnden Dnr 13-007/82992013)

Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) har 590 förskolor, grundskolor och gymnasieskolor i Stockholm. SISAB och utbildningsförvaltningen har en gemensam databas som innehåller tillgänglighetsdokument om samtliga skolor som hyrs av SISAB.

Enligt fastighetbolaget arbetar man systematiskt med tillgänglighetsskapande åtgärder vid om-, till- och nybyggnation. Anpassningar beställs av utbildningsförvaltningen och tillgänglighetsskapande åtgärder vägs in även i samband med SISAB:s underhållsarbete.

Tillgänglighetsskapande åtgärder har genomförts år 2013 bland annat på skolorna Årstadal, Skärholmens gymnasium, Sköndalsskolan, Thorildsplans gymnasium samt Loviselundsskolan. SISAB:s ”tillgänglighetsprojekt” har tagit fram en planering för åtgärder i minst ett 30-tal objekt för åren 2014 och 2015.

Studier i grundskolan och i gymnasieskolan

Hur många når målen?

Hösten 2013 gick knappt 82 000 Stockholms elever i grundskolor och cirka 25 800 gick i gymnasieskolor. Det kan antas att åtminstone 10 % av alla skolbarn/-ungdomar har någon typ av funktionsnedsättning.

Andel elever med funktionsnedsättning som når målen för respektive skolform kan inte följas då det saknas tillgång till motsvarande statistik. Det viktiga planerings- och uppföljningsverktyg är åtgärdsprogrammet som utarbetas för en elev i behov av särskilt stöd. Det är rektorns ansvar att utreda om eleven har behov av särskilt stöd.

Stadsrevisionen har granskat ett antal kommunala skolor och dess arbete med elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen⁴¹. Gränsen när särskilda stödinsatser sätts in tillämpas olika.

Beslut om särskilt stöd måste fattas på ett formellt sätt enligt skollagen. Rutiner ska följas upp så att pedagogiska utredningar görs och att åtgärdsprogrammen utvärderas kontinuerligt. Samtliga grundskolor i staden har deltagit i en utbildningssatsning i syfte att öka medvetenheten kring åtgärdsprogrammet som verktyg i arbetet med elever i behov av särskilt stöd.

⁴¹ Stadsrevisionen Rapport 2013:3 - Grundskolans arbete med elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen

Särskild undervisning

I den nya skollagen framgår att varje elev endast ska ha en rektor/skolledare som är ansvarig för verksamheten.

Stockholms stads grupper med särskild inriktning har flyttats från S:t Örjan skolor till lokala grundskolor enligt beslutet om en ny inriktning för f.d. S:t Örjans skolor. Beslutet innebär att varje särskild undervisningsgrupp inom dåvarande S:t Örjanskolor har organiserats inom en närliggande grundskola i s.k. centrala grupper med särskild inriktning (CSI).

Nytt system för resursfördelning

Sedan 2010 har kostnaderna för tilläggsbelopp/verksamhetsstöd i staden från cirka 100 till 330 miljoner kronor per år och antalet elever som är beviljade tilläggsbelopp har ökat från cirka 340 elever till knappt 1600 elever. Högsta förvaltningsdomstolen har fastställt att tilläggsbeloppet ska utgå då eleven har ett omfattande behov av särskilt stöd som inte är förknippat med undervisningssituationen och att stödåtgärderna ska vara extraordinära.

Kostnadsutvecklingen ansågs vara ohållbar och ett nytt system för beviljandet av extra resurser för elever som är i behov av omfattande stöd anges nu i tre definierade målgrupper. Beviljandet sker efter ansökan utifrån individuell prövning och utifrån en beskrivning av insatserna. Vid förnyad ansökan efter max 12 månaders löptid krävs redovisning för hur tilläggsbeloppet har använts och med vilka resultat.

Ändring av resursfördelningsprinciperna väckte oro hos berörda vårdnadshavare och ändringen ifrågasattes huvudsakligen av fristående resursskolor. Enligt utbildningsförvaltningens uppföljning skedde en viss minskning av kostnaden för tilläggsbelopp gällande friskolor. Det fanns i slutet av 2013 ungefär 1460 elever vars skola hade beviljats resurser i form av tilläggsbelopp både i kommunala och i fristående skolor. Nästan hälften av dessa elever gick på fristående resursskolor eller i kommunala CSI⁴²-grupper. Övriga elever gick i ”vanliga”, i flesta fall kommunala, skolor. I verksamhetsplanen för år 2014 budgeterades medel för tilläggsbelopp med 330 mnkr.

Enhet för vägledning och antagning

Utbildningsförvaltningens Enhet för vägledning och antagning (EVA) ger information när det gäller utbud av skolalternativ både beträffande kommunala och enskilda/privata skolor.

⁴² CSI - Centrala grupper med särskild inriktning

Grundsärskolan och gymnasiesärskolan

Enligt Skollagen (2010:800) ska samtliga elever som inte har utvecklingsstörning gå i grundskolan och gymnasieskolan. Efter en tidigare granskning av skolinspektionen har en revidering och översyn genomförts gällande rutiner för handläggning och utredning, stödmaterial, information till vårdnadshavare och gällande beslutsdokument. De nya rutinerna följs enligt planerna. Cirka 800 elever var mottagna i grundsärskolan och 450 i gymnasiesärskola höstterminen 2013.

Riksgymnasiet för elever med rörelsehinder (RgRh) i Stockholm

Riksgymnasiets i Skärholmen har i uppdrag att ge gymnasieutbildning för elever med omfattande rörelsehinder som kommer från hela landet. Under de senaste åren har det varit aktuellt att planera förändringar i Riksgymnasiets verksamhet bland annat på grund av de kvalitetsbrister som påtalades vid Skolinspektionen tillsyn hösten år 2012. Utbildningsförvaltningen hade i uppdrag att under 2013 ta fram ett nytt beslutsunderlag för riksgymnasiets framtid både när det gäller lokalisering, inriktning och organisation. Huvudspåret i förslaget är att utbildningen flyttas och kopplas till S:t Eriks gymnasium, elevboendet behålls i Skärholmen samt att nuvarande organisation och ledning behålls i stort men att utbildningsnämnden föreslås utse rektor till verksamhetschef för omvårdnadsinsatserna. Olika specialpedagogiska utvecklings- och förbättringsområden har uppmärksamrats i utredningen.

Samverkan skola, socialtjänst samt hälso-och sjukvård

Stödmaterial för samverkan mellan stadsdelsnämndernas verksamhet och skolan har reviderats i samarbete med socialförvaltningen, utbildningsförvaltningen och juridiska avdelningen.

BUS-överenskommelsens⁴³ implementering pågår inom utbildningsförvaltningen i samverkan mellan skola och socialtjänst. Det framhålls av utbildningsförvaltningen att samverkan i BUS-anda är nödvändigt men det är viktigt att respektive verksamhetsområdets uppdrag tydliggörs i anslutning till samverkan.

Korttidstillsyn är en insats enligt LSS som kräver samverkan mellan skolan och socialtjänstens LSS-handläggning. Arbetet med att

⁴³ <http://www.ksl.se/svenska/vara-uppdrag/social-valfard/barn-i-behov-av-sarskilt-stod/ny-bus-overenskommelse.html>

förbereda valfrihetsreform för elever i behov av korttidstillsyn efter skolan och vid lov har pågått under en längre tid. Bland annat reglering av resor, kvalitetskrav, dokumentation och öppettider behöver klargöras.

Vuxenutbildning - en väg till arbete

Arbetsmarknadsnämnden ansvarar för vuxenutbildning utöver stadens arbetsmarknadsåtgärder. Totalt 20 963 stockholmare har under år 2013 tagit del av nämndens vuxenutbildningar. Det gällde elever som av olika skäl inte kunnat tillgodogöra sig utbildningen i grund- och gymnasieskolan.

Särskild vuxenutbildning - Lärvox

Lärvox i Stockholm hade 350 elever under 2013 varav en tredjedel kom från andra kommuner. Lärvox erbjuder helt anpassade utbildningar för personer som behöver det utifrån sin funktionsnedsättning med inlärningsssvårigheter. Det finns möjlighet att få undervisning även på teckenspråk.

Kurser på Lärvox ger kunskaper motsvarande grundsärskola samt gymnasiesärskolans nationella program. Man kan studera kärnämnen på grundskolenivå motsvarande åk 7-9; svenska, matematik, engelska eller samhällskunskap.

Yrkeskurser

Uppdraget att genomföra utbildning till serviceassistent inom förskola och inom äldreomsorg har förberetts år 2013.

Serviceassistentfunktionen hjälper till att höja kvaliteten i verksamheten och avser arbetsuppgifter med begränsat ansvar.

Lärvox har samarbetat med arbetsmarknadsförvaltningen och Arbetsförmedlingen Unga Funktionshindrade. Personer med generella inlärningsssvårigheter har fått möjlighet till en utbildning på heltid i nio månader. Studier i yrkeskunskaper ges inom Lärvox och 60 % av tiden är praktik på arbetsplatsen med tillhörande stöd. Intresset för de yrkesinriktade heltidskurserna har ökat.

Vuxenteamet

Anpassad undervisning och individuellt stöd av textkurator, hörselpedagog och vuxenteamet har funnits att tillgå både inom vuxenutbildningen och SFI. Vuxenteamet har specialistkompetens och hjälper till med extra stöd och anpassade läro- och hjälpmedel inför och under studierna vid vuxenutbildning. Studerande med läs- och skrivsvårigheter ges längre tid vid de nationella proven. Stödet

kan behövas t.ex. vid dyslexi, Aspergers syndrom, ADHD, fysisk funktionsnedsättning eller vid psykisk ohälsa.

FO:s synpunkter och förslag:

Skolan och socialtjänstens LSS-verksamhet behöver i samverkan reglera "korttidstillsyn för elever över 12 år" efter skolan och vid lov när det gäller resor, kvalitetskrav, dokumentation och öppettider.

Lärvux-satsning på yrkesinriktade kurser kräver samarbete mellan myndighetsutövning, dagliga verksamheter och arbetsplatser/utförarverksamheter för att elever ska kunna erbjudas praktikplatser.

Tillgänglig arbetsmarknad

Stadens mål: Allas arbetsförmåga ska tas tillvara

Systematiskt funktionshinderspolitiskt arbete inom arbetsmarknadspolitiken enligt Handisam är att: 1) det finns mål som följs upp 2) det finns samverkan med Arbetsförmedlingen och näringslivet 3) tillgänglighet beaktas när man planerar och genomför insatser för arbetslösa och 4) det ordnas praktikplatser för personer med funktionsnedsättning som även har lett till anställningar. Stockholms stad har motsvarande aktiviteter.

Arbetsmarknadsnämndens ansvar

Arbetsmarknadsnämnden ansvarar för bland annat stadens samlade arbetsmarknadsinsatser. Nämnden samordnar och har övergripande ansvar för uppföljning av arbetsmarknadsfrågor. I uppdraget ingår att verka för att personer som har en funktionsnedsättning får tillgång till arbetsförmedlingens insatser och det bereds möjligheter att gå från daglig verksamhet till sysselsättning.

En klausul för upphandling reglerar arbetsmarknadsförvaltningens krav på tillgänglighet och används vid nämndens upphandlingar för att säkerställa fysisk tillgänglighet till nämndens aktiviteter.

Arbetsmarknadsnämndens kampanj Vidga Vyerna har syftet att skapa ett arbetsgivarnätverk för att öka möjligheterna och skapa fler karriärvägar för personer med funktionsnedsättningar. I kampanjen erbjuds frukostseminarier vid 4 tillfällen under året där man bjuder in en person som delar med sig om sina egna erfarenheter samt att man får en möjlighet att sprida goda exempel.

Staden som arbetsgivare

Arbetsmarknadsnämnden har varit pådrivande i arbetet med att öka kunskaper om stadens funktionshinderpolitiska mål och möjliggöra för fler anställningar för personer med funktionsnedsättning i stadens verksamheter. Målet har varit att staden som stor offentlig arbetsgivare ska vara en förebild när det gäller praktik och arbete för personer med funktionsnedsättning.

Under 2013 besöktes 18 nämnder och styrelser (utöver de 11 som besöktes under år 2012) med syfte att sprida information om stöd och hjälp till arbetsgivaren vid anställning av personer med funktionsnedsättning. Samtidigt klargörs stadens arbetsmarknadspolitiska mål samt goda exempel på arbetsgivare med goda resultat. Flera bolag och förvaltningar har erbjudit sommarjobb, praktikplatser eller ungdomsanställning för personer med funktionsnedsättning.

Att förebygga psykisk ohälsa och sjukskrivningar

Tre av fyra har erfarenhet av psykisk ohälsa, antingen egen eller som närstående. Projektet Hjärnkolls⁴⁴ undersökning med svar från 170 personalchefer i landets kommuner visar att fyra av tio kommuner saknar en strategi för att minska antalet sjukskrivningar.

Stockholm stads svar till Handisam beskrev att staden bedriver ett kommunövergripande arbete med att förebygga psykisk ohälsa och att staden har en skriftlig strategi för att minska antalet sjukskrivningar i kommunen. Staden har infört kunskapsavsnitt i funktionshinderfrågor i sin chefsutbildning

Open Eyes erbjuder matchning och coachning

Arbetsmarknadsförvaltningen Open Eyes-verksamhet har arbetat med matchning och coachning av arbetssökande med funktionsnedsättning. Open Eyes har samarbetat med Arbetsförmedlingen Unga Funktionshindrade samt med ett antal företag och stadens verksamheter.

Stockholm Vatten utgör ett gott exempel som har utvecklat ett strukturerat arbetssätt och tagit emot flera praktikanter med funktionsnedsättning. Bolaget planerar även framtida intag av praktikanter. Även kyrkogårdsförvaltningen, stadsbyggnadskontoret och arbetsmarknadsförvaltningen har erbjudit praktikplatser.

⁴⁴ Projektet Hjärnkoll Handisam

Sommarjobb för ungdomar med funktionsnedsättning

Hälften av stadsdelsnämnder anger att de prioriterar sommarjobb för personer med funktionsnedsättning. Totalt drygt 4000 feriejobb erbjöds inom stadsdelsförvaltningarna år 2013. Ungdomar med funktionsnedsättning är inte alltid den prioriterade gruppen. Södermalms stadsdelsförvaltning och kyrkogårdsförvaltningen har erbjudit sommarjobb till alla ungdomar med funktionsnedsättning som har sökt ett sådant. Älvsjö stadsdelsnämnd uppger att de har bedrivit uppsökande verksamhet för att motivera ungdomar med funktionsnedsättning till sommarjobb.

Uppföljningsansvar för 16-19 åringar

Arbetsmarknadsnämnden har enligt Skollagen det kommunala uppföljningsansvaret av ungdomar, 16-19 år. Stadsrevisionen har genomfört en granskning avseende detta kommunala uppföljningsansvar⁴⁵. Granskningen visade att ansvaret för uppföljningen har tydliggjorts och att betydligt fler ungdomar får numera individuella insatser i jämförelse med en tidigare granskning år 2009.

I oktober 2013 fanns 2870 ungdomar som inte studerade och inte hade avslutade gymnasiestudier. I gruppen antas ingå en betydlig andel elever med någon typ av funktionsnedsättning, med eller utan utredning/diagnos. Berörda personer har kontaktats för att motivera återgång till utbildning eller arbetsliv. Kontakt har etablerats med 1700 av ungdomarna och endast 4 % av dem som behövde stöd tackade nej till insatsen. Utbildningsplatser och praktikplatser har utökats under 2013 i samverkan med andra nämnder och aktörer.

Till studier och arbete via Jobbtorg Resurs

Jobbtorg Resurs ger stöd för personer som är försörjningsstödstagare av andra skäl än arbetslöshet. Jobbtorg Resurs stödjer ifall det finns skäl att pröva om den enskilde på sikt kan stå till arbetsmarknadens förfogande.

Av totalt 6627 personer som varit inskrivna vid Jobbtorg Stockholm år 2013 var 1235 personer inskrivna i Jobbtorg Resurs med särskild inriktning av stöd. Var tredje person av dessa gick vidare till jobb, studier eller till annan försörjning.

En utökad satsning på Jobbtorgen har lett till att platserna för personer med funktionsnedsättningar har ökat och att resursgruppen nu har möjlighet att erbjuda fler personer stöd och hjälp på väg till studier eller arbete. Flera bolag och förvaltningar har under år 2013 börjat arbeta mer strukturerat och systematiskt där aspiranter

⁴⁵ Kommunala uppföljningsansvaret för ungdomar 16-19 år (Stadsrevisionen 2013:9)

erbjuds en praktik som leder till en ungdomsanställning som senare övergår i en tillsvidareanställning i stadens verksamheter.

Övergång från daglig verksamhet till lönearbete

Arbetsmarknadsnämnden startade i samverkan med socialnämnden ett försök där totalt 16 personer förbereddes för övergång från daglig verksamhet till arbete. Fler bedöms kunna delta i arbetslivet efter inledande praktikperiod och med hjälp av nödvändiga anpassningar och stödinsatser samt med välkomnande attityd från arbetsgivaren.

Arbetsmarknadsförvaltningen har tagit initiativ till ett branschråd kopplat till aktörer inom äldreomsorg och barnomsorg för att skapa förutsättningar för samarbete i anslutning till praktikplatser och visstidsanställningar kopplade till bland annat yrkesinriktade kurser för serviceassistenter som genomförs av Lärvox.

Pilotprojektet IWork påbörjades under 2013 med två inriktningar. Delvis med syftet att personer från dagliga verksamheter kommer ut till ordinarie arbetsmarknad och delvis att ingång till arbetsmarknaden blir ett alternativ till ett beslut om daglig verksamhet. Arbets sättet är IPS-metoden med individuellt anpassad arbetsplats med coachning.

ALFA -verksamhet

EU-Projektet ALFA⁴⁶ och statsbidragsfinansierade IPS- Individual Placement Support⁴⁷ har fortsatt under år 2013. Projektens syfte har varit att hitta ingång till sysselsättning, studier, praktik och arbete åt personer med psykisk funktionsnedsättning. Arbetet genomförs i samarbete med stadsdelsförvaltningarna, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, psykiatri, jobbtorg, arbetsgivare och utbildningsförvaltningen samt med brukar- och intresseorganisationer.

Uppföljningarna av både ALFA och IPS-projekten har gett goda resultat. T.ex. inom IPS-projektets har 90 av projektets 103 deltagare övergått till någon form av studier, praktik eller anställning. Projekten avslutades i sin dåvarande form vid årsskiftet 2013/2014. ALFA i kombination med vägledning enligt IPS-metoden har övergått från projekt till verksamhet och fått budgetmedel att fortsätta år 2014.

⁴⁶ <http://www.stockholm.se/alfa>

⁴⁷ Individanpassat stöd till arbete enligt IPS-modellen – vägledning för arbetscoacher
(Art nr 2012-8-5)

Stödinsatser kan behövas vid övergång till arbetslivet

Stadsledningskontorets juridiska avdelning och socialförvaltningen har lämnat ett förtydligande om behovet av socialtjänstens stöd vid övergång till studier och arbetslivet: ”I planeringen av daglig verksamhet, eller inför en övergång till praktik, arbete eller studier, bör behovet av boendestöd, hemtjänst eller andra insatser som kan underlätta för den enskilde att hantera vardagen övervägas”. Detta betonas för att klargöra att fortsatt stöd av t ex boendestödjare kan behövas när man blir aktuell för stödinsatser från t.ex. Arbetsförmedlingen.

Rätt till daglig verksamhet för person över 65

Enligt stadens riktlinjer ska den som tillhör LSS personkrets 1 eller 2 och är i yrkesverksam ålder, saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig har rätt till daglig verksamhet på heltid eller deltid enligt 9 § 10 LSS.

Funktionshinderinspektörernas granskning från 2013 visade att det föreligger olika synsätt inom staden för beviljandet av daglig verksamhet efter 65-års åldern.⁴⁸ Frågan om rätt till daglig verksamhet efter 67 års ålder har getts prövningstillstånd i Högsta förvaltningsdomstolen.

FO:s synpunkter och förslag:

Staden behöver utveckla metoder för återkommande uppföljning av det funktionshinderpolitiska målet där staden som arbetsgivare vill att andelen anställda med funktionsnedsättning ska öka.

Rutiner och praxis beträffande tillgång till daglig verksamhet för personer över 65 år behöver praktiseras lika över staden.

Fungerande bostad**Stadens mål: Alla ska ha en bostad som är anpassad efter individens behov****Tillgängliga bostäder - en god investering**

Under mandatperioden beräknas målet om 20 000 nya bostäder uppfyllas. Under år 2013 godkändes/antogs detaljplaner med 5260 bostäder. Det som byggs nytt och byggs om ska vara tillgängligt enligt Plan- och Bygglagen (PBL).

⁴⁸ Funktionshinderinspektörernas Rapport 8 (Dnr: 3.6-95/2013)

Tillgänglighetsanpassning inom stadens fastighetsbolag

Kommunala bostadsbolagen, AB Familjebostäder, AB Svenska Bostäder och AB Stockholmshem har haft i uppgift att arbeta med tillgänglighetsanpassning av sina befintliga fastigheter och bostäder. Samtliga av stadens bostadsbolag har genomfört tillgänglighetsinventeringar i sina fastigheter.

Micasa Fastigheter AB äger och förvaltar 125 fastigheter som rymmer trygghetsboenden, seniorboenden, vård- och omsorgsboenden, studentlägenheter. Hyreslägenheter förmedlas av Bostadsförmedlingen i Stockholm och ett vård- och omsorgsboende kräver en biståndsbedömning. Micasa har under en längre tid arbetat med inventering av sina fastigheter och arbetat med tillgänglighet i parker/trädgårdar i anslutning till fastigheter.

Behovet av bostadsanpassning ökar

Bostadsanpassningsbidrag utreds och beslutas av Stadsbyggnadskontorets avdelning för bostadsanpassning. Behovet av anpassning av bostäder med hjälp av bostadsanpassningsbidrag har ökat. Kostnadsökningen beror i huvudsak på att antalet ärenden ökat och att ökningen avser större och mer kostsamma anpassningar som t ex installationer av dörrautomatik och hissar samt anpassning av badrum och kök.

Av sökande tillhörde 57 % åldersgruppen 80 år eller äldre. Orsaken till behovet av anpassningen är i flesta fall (86 %) rörelsehinder. Övriga funktionsnedsättningar som ger behov av bostadsanpassning är t ex minnessvårigheter, synnedsättning och psykisk funktionsnedsättning.

Under år 2013 beviljades bostadsanpassning för totalt drygt 95 mnkr. Totalt inkom 7 639 ansökningar och i varje ärende/ansökan söks oftast bidrag till fler än en åtgärd/anpassning. Endast 4,8 % av ansökningarna avslogs helt eller delvis. Utöver dessa ansökningar tillkom 2 808 ärenden om bidrag till service och reparationer av tidigare beviljade anpassningar. Cirka 200 ärenden om bidrag gällde återställning av tidigare anpassningar. Totalt 7 335 ärenden avslutades under året. Övriga ärenden är under utredning och handläggning eller saknar handläggare.

KBH- bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning

Kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning (KBH) är ett frivilligt kommunalt bostadsbidrag som ska ersätta merkostnader i boendet förorsakade av personens

funktionsnedsättning. En anpassad och välfungerande bostad ökar personens oberoende och möjligheter till delaktighet.

Totalt 710 personer erhöll KBH under 2013. Stadens KBH-kostnader var 10,4 mnkr jämfört med 10,8 mnkr år 2012 och 11,8 mnkr året innan. Det sker fortsatt minskning av stadens kostnader för KBH. Fler personer hamnar under gränsvärden för KBH p.g.a. höjning av Försäkringskassans nivå för genomsnittlig bostadskostnad.

Utbyggnad motsvarar inte aktuella behov

Bostäder via Bostadsförmedling och genom stadens fastighetsbolag
Bostadsbolagen har i uppgift att ta ansvar för försörjningen av förturs-, försöks- och träningslägenheter. Bostadsförmedlingen förmedlade under år 2013 totalt 325 (år 2012 cirka 340) försöks- och träningslägenheter för socialnämndens och stadsdelsnämndernas behov.

Behov av särskilda boendeformer

Behovet av särskilda boendeformer enligt både LSS och SoL har inventerats av socialförvaltningen i anslutning till arbetet i den s.k. genomförandegruppen för utbyggnad av särskilda boendeformer.

Behovet av bostad med särskild service enligt LSS:

	<i>inom 3 år</i>	<i>inom 6 månader</i>
Gruppboende	296	70
Serviceboende	142	57

Behovet av särskild boende inom socialpsykiatri:

	<i>inom 3 år</i>	<i>inom 6-12 månader</i>
Gruppboende	72	55
Stödboende	45	45

Vid utgången av år 2013 fanns 59 icke verkställda beslut av boende enligt LSS samt 19 beslut enligt SoL (i huvudsak inom socialpsykiatri). Antalet ej verkställda beslut om boende är väntat p.g.a. låg produktionsnivå av nya bostäder. Behovet är störst hos personer med utvecklingsstörning och autism. Därutöver finns behov hos personer med förvärvat hjärnskada samt personer med tidig demenssjukdom.

Utbyggnad och genomförandegruppen

Enligt Stadsrevisionens rapport⁴⁹ behövde ansvarsfrågor kring planering och utbyggnad tydliggöras. Redan i exploateringsavtalen behövs beställning av särskilda boendeformer. Behov måste vara kända hos stadsbyggnadsnämnden och detaljplaner måste innehålla integrerade bostadsprojekt. Stadsdelsnämnderna behöver visa intresse för ett stadsgemensamt ansvar för utbyggnad av särskilda boendeformer enligt Stadsrevisionen.

Utbyggnad av bostäder med särskild service ledes från år 2013 via en *beslutande* genomförandegrupp under kommunstyrelsen. Därutöver representeras stadsdelsförvaltningarna, exploateringskontoret, stadsbyggnadskontoret och Micasa AB i den *planerande* genomförandegruppen för utbyggnad vars arbete ledes av socialförvaltningen. Gruppens uppgift är att ta fram planeringsunderlag. En planeringslista med samtliga bostadsprojekt i staden ligger till grund för planeringen av bostäder med särskild service.

Staden ska vid nybyggnationer i större projekt ha som inriktning att bygga fem procent bostäder med särskild service. För närvarande planeras bostäder med särskild service i nybyggnation ungefär i motsvarande omfattning. På genomförandegruppens planeringslista finns i dagsläget cirka 650 lägenheter gruppboendestäder och servicebostäder (inklusive socialpsykiatri) som kan komma att färdigställas under den kommande sexårsperioden fram till år 2020.

Boenden som tillkom år 2013

Endast en gruppboestad enligt LSS med fem bostäder har tillkommit i kommunens regi och en gruppboestad enligt LSS i privat regi anslöt sig till LOV år 2013. Inom socialpsykiatri har inga nya boenden tillkommit under år 2013.

Förmedling av bostäder

Bedömnings- och förmedlingskansliet på socialförvaltningen hade under 2013 tillgång till cirka 1200 lägenheter för personkrets 1 och 2 enligt LSS. Inom socialpsykiatri fanns totalt 196 platser i 14 gruppboendestäder och 346 platser i 15 stödboenden.

År 2013 fanns totalt 63 lediga lägenheter till förmedling inom staden. Jämförelsevis förmedlades år 2012 totalt 68 lägenheter och år 2011 totalt 103 lägenheter. Antalet förmedlingar har minskat betydligt samtidigt som antalet ej verkställda beslut på särskilt

⁴⁹ Planering av kommunal service i stadsutvecklingsområden, DNR 420-107/2012.

boende ligger kvar på hög nivå. Utbyggnadstakten är oacceptabelt låg med tanke på behoven.

FO:s synpunkter och förslag:

Utbyggnad av särskilda boendeformer med olika servicenivåer och för olika behov och ålderskategorier behöver öka för att tillgodose nuvarande och kommande behov.

Tillgänglig och meningsfull fritid

Stadens mål: Alla ska ges förutsättningar att delta i och tillgodogöra sig fritidsverksamhet.

Staden mål är att verksamheterna ska vara tillgängliga och i övrigt vara utformade på ett sådant sätt att personer med funktionsnedsättning kan använda sig av fritidsutbudet.

Kultur-, idrotts- och fritidsverksamhet utvecklas i samverkan

Idrottspolitiskt program för Stockholms stad för åren 2013-2017⁵⁰ har framtagits. Programmet har stort fokus i samverkan med föreningslivet, med stadens nämnder och med privata aktörer för att nå de grupper som idag är fysiskt inaktiva, däribland personer med funktionsnedsättning.

Samverkan inom länet är en framgångsfaktor när det gäller kultur- och fritidsutbud i Stockholms stad och inom länet. Kunskapen om aktivitetsutbudet har blivit synligt och stadens webbplats lyfter fram kurser och aktiviteter för personer med funktionsnedsättning.⁵¹

Fritid för alla

”Fritid för alla”⁵² är ett samordningsuppdrag som har pågått under sex år med idrottsnämnden som ansvarig för samordning. Verksamheten är ett samarbete med samtliga stadsdelsnämnder, kulturnämnden, socialnämnden och utbildningsnämnden. Ett nätverk av kontaktpersoner är kopplade till samordningsuppdraget ”Fritid för alla”. Dessa kontaktpersoner

⁵⁰ Idrottspolitiskt program för Stockholms stad 2013-2017

⁵¹ www.stockholm.se/KulturFritid/Simma-och-trana/Aktiviteter-och-kurser-for-dig-med-funktionsnedsattning/

⁵² www.stockholm.se/fritidforalla

saknar oftast mandat vilket försvårar samordningsuppdraget och flera stadsdelsförvaltningar är relativt inaktiva.

Utveckling av fritid för barn och unga med funktionsnedsättning behöver säkerställas i samtliga stadsdelsförvaltningar till exempel genom att detta ansvarsområde ingår som en naturlig del i den ordinarie fritidsverksamhetens arbetssätt och inte är avhängigt av en enskild medarbetares engagemang.

Samordningsuppdraget ”Fritid för alla” behöver utvärderas. I anslutning till KF:s beslut om samordningsuppdraget beslutades även att stadsledningskontoret ska utvärdera satsningen, vilket ännu ej genomförts.

Fritidsutbud inom stadsdelsnämnderna

Stadsdelsnämnderna har fått ett tydligare budgetuppdrag för att utveckla fritidsverksamhet för personer med funktionsnedsättning. Engagemanget och samarbetet med andra aktörer inom idrott, fritid och kultur har ökat. Några exempel:

- Farsta och Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltningar har speciellt avsatta resurser för uppdraget och arbetar aktivt med fritidsfrågor.
 - Under 2013 har Farsta startat en styrgrupp för fritidsfrågor för barn och unga med funktionsnedsättning internt i förvaltningen. Den öppna fritidsverksamheten Morris besöks av 30-40 ungdomar från hela staden. Farsta deltar även i ett nationellt arvsfondsprojekt ”Självbestämmande, inkludering och hälsa”.
 - Rinkeby- Kista ordnar aktiviteter under samtliga lov och samarbetar med föreningslivet med fritidsutbud.
- Skarpnäck har under 2013 planerat start av riktat verksamhet på en ungdomsgård med start 2014.
- Södermalm har startat en öppen fritidsverksamhet på Fryshuset för flickor med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Bromma har startat en öppen fritidsverksamhet för unga med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.

Fler tillgängliga lekplatser

I budget för år 2013 fastslogs att stadens alla nya lekplatser ska utformas så att barn med funktionsnedsättning kan använda dem. Arbetet med att skapa tillgängliga lekplatser har fortsatt år 2013 i stadsdelarna. Arbetet har finansierats bland annat med stöd från centrala medel för tillgänglighetsinvesteringar.

Läger/koloniverksamhet

”LSS-kollo” för personer som har rätt till korttidsvistelse enligt LSS organiseras stadsövergripande av socialförvaltningen.

Verksamheten har bedrivits på 16 olika kolonigårdar varav sex har drivits av entreprenad. Totalt 619 personer deltog i LSS-koloniverksamhet år 2013.

År 2013 infördes nya rutiner inför beslut om LSS-kollovistelse för att säkerställa att placeringen sker utifrån den aktuella personens individuella behov. Den nya rutinen med införandet av reglerade förberedande kontakter minskade antalet avbrutna lägervistelser och antalet arbetsskadeanmälningar.

Idrottsnämndens erbjudanden om kolloutbud för vuxna som bor i gruppboheter enligt LSS har avslutats då berörda målgruppen beviljades inte deltagande i denna stödform.

Barn med funktionsnedsättning behöver i så stor utsträckning som möjligt även inkluderas i den ordinarie koloniverksamheten för Stockholms barn.

Fritidsnätet.se

Under 2013 har idrottsförvaltningen i samarbete med 18 andra kommuner och Habilitering & Hälsa inom landstinget tagit fram en webbplats, Fritidsnätet⁵³, med ett samlat fritidsutbud för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning i Stockholms län. Denna omfattande samverkan gör stor skillnad i möjligheten att hitta tillgängliga aktiviteter i länet. Fritidsnätet har uppmärksammats i ett antal kommuner som planerar liknande samverkan i sina regioner.

Idrottsnämndens samarbete och samordning av aktiviteter tillsammans med andra aktörer samt arbete med information till målgruppen har uppmärksammats i anslutning till nomineringar till S:t Julian utmärkelsen. Fritidsnätet har vunnit även Post- och telestyrelsens innovationstävling och erhållit drygt 1,5 miljoner kronor för att utveckla webbplatsens funktioner.

Idrottsförvaltningens utbud av träningsaktiviteter har ökat

Idrottsförvaltningen har under år 2013 tagit fram en handlingsplan för hur barnperspektivet ska implementeras inom förvaltningen.

Idrottsbonus är ett verktyg i stadens mål att stimulera föreningar att nå inaktiva ungdomar, framför allt flickor och personer med

⁵³ www.fritidsnätet.se

funktionsnedsättning. Idrottsförvaltningen har skapat ett kontaktnät med organisationer, föreningar samt med landstingets Habilitering&Hälsa.

Förvaltningens eget kursutbud för personer med funktionsnedsättning har ökat år 2013 i jämförelse med 2012 från 18 till 28 kurser och antalet uppdragsbaserade kurser har ökat i antal. Deltagarantalet i idrottsverksamhet har ökat från 129 deltagare under år 2012 till 220 deltagare år 2013.

Tillgängligheten till idrottshallar behöver öka

Tillgängligheten inom idrotts-, motions- och friluftslivet behöver prioriterats för att barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning ska kunna utöva idrott och besöka idrottsanläggningar.

Flera av stadens idrottsanläggning är i behov av upprustning och tillgänglighetsanpassning. En bedömningsmall för lokalernas fysiska tillgänglighet har utarbetats i samråd med rådet för funktionshinderfrågor. Vid ombyggnation beaktas förbättringar av fysisk tillgänglighet. Farsta sim- och idrottshall har upprustats och moderniserats och Eriksdalsbadet har upprustats med ytterligare en hiss år 2013.

Beckis Idrottscenter

Beckomberga sim- och idrottshall är ett idrottscenter för personer med funktionsnedsättning även kallat Beckis Idrottscenter vars terapibassäng och vattenreningsanläggning upprustades år 2013. Idrottsförvaltningen är ansvarig för driften vardagar på dagtid. För verksamhet på kvällar och helger ansvarar Stockholms handikappidrottsförbund (StHIF). Idrottsförvaltningen och StHIF har under 2013 utvecklat ett samarbete kring verksamhetsutbud för personer med funktionsnedsättning i Beckomberga sim- och idrottshall.

Träffstugan

Träffstugan är en fritids- och ungdomsgård för barn och unga mellan 7-25 år, med en rörelsenedsättning, i hela Stockholms län. Enligt stadens idrottspolitiska mål har Träffstugan arbetat med att ge målgruppen möjlighet att prova olika motionsformer både i egen regi såväl som ute på idrottsförvaltningens övriga anläggningar. Samarbete har fokuserats till med habiliteringsverksamheter, skolor, socialtjänsten och verksamheter för målgruppen.

Fysiskt inaktiva har sämre hälsa

Personer med funktionsnedsättning är mindre fysiskt aktiva än andra enligt flera olika studier och undersökningar. Nedsatt psykiskt välbefinnande, svår stress, svåra sömnbesvär, svår trötthet samt svår huvudvärk, annan svår värk eller svåra besvär med smärtor och dålig tandhälsa är vanligare bland personer med funktionsnedsättning⁵⁴ jämfört med andra. Unga med funktionsnedsättning idrottar/motionerar i mindre utsträckning än andra unga⁵⁵.

Studier om fritid/ idrott och hälsa i Stockholm

Aktuell kunskap om delaktighet i fritidsaktiviteter hos stockholmare med funktionsnedsättning saknas. Varken andelen vuxna eller barn och unga med funktionsnedsättning som deltar i fritidsverksamhet har mätts under åren 2012 och 2013 med undantag för studier som har genomförts bland boende i gruppboestad och elever i gymnasiesärskolan.

Forskningsprojektet ”Ung livsstil” om idrott och motion bland elever i gymnasiesärskolan genomfördes under 2013. Preliminära resultat visar att 23 % av ungdomar deltar i det organiserade föreningslivet och 56 % av pojkar och 60 % av flickor är fysiskt inaktiva. Resultat presenteras år 2014.

Idrottsförvaltningen har tillsammans med Älvsjö stadsdelsförvaltning genomfört projektet ”Hälsa och fritid”. Syftet var att söka framgångsfaktorer och undersöka metoder för hur gruppbostäder kan arbeta medvetet med hälsa och fritid för vuxna personer som bor i grupp-boestad och som har en utvecklingsstörning eller autism.

En tidsbudgetstudie har genomförts för att se vad personer som bor på gruppboestad gör under sin fritid. Resultat presenteras år 2014.

Kultur för alla utvecklas

Stockholms stads kulturvision 2030⁵⁶ tydliggör Stockholms stads långsiktiga intressen och ambitioner på kulturområdet. Visionen tar upp behovet av att möta grupper som är i behov av ökad information och informationsstöd.

⁵⁴ Folkhälsomyndigheten (f.d. Folkhälsoinstitutet)

⁵⁵ Fokus 12:3 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (f.d. Ungdomsstyrelsen)

⁵⁶ Förslag till Kulturvision 2030 Dnr: 328-1850/2011

Kultur i ögonhöjd – strategiskt program för barn- och ungdomskultur i Stockholm⁵⁷ beaktar barn och ungas rätt till kultur och eget skapande.

Kommunikation och information

Visuell kommunikation har uppmärksammats i jämförelse med skriven text. En informationsbroschyr har kompletterats med en film som presenterar kulturförvaltningens uppdrag och kontext på ett visuellt och tydligt sätt. En workshop kring film och rörlig bild har hållits för ett 20-tal kommunikatörer inom förvaltningen samt att Centrum för lättläst har genomfört kurser i lättläst.

Biblioteken blir mer tillgängliga

Enligt den nya bibliotekslagen⁵⁸ har biblioteksväsendet ett tydligt uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet åt vissa prioriterade grupper. De prioriterade grupperna i den nya lagen är bland annat personer med funktionsnedsättning. Även biblioteksmedier och Stockholms digitala biblioteksmiljö ska vara tillgängliga oavsett funktionsnedsättning. MTM⁵⁹ producerar och distribuerar litteratur och tidningar på medier i tillgängligt format för personer med läsnedsättning. Utbudet görs tillgängligt genom biblioteket Legimus.se⁶⁰ som producerar och lånar ut litteratur i anpassad form.

Kulturskolan Stockholms Resurscenter

På Resurscentret finns möjlighet för elever med omfattande funktionsnedsättningar att delta i kulturskolaverksamhet. Kulturskolans lärare har tagit emot elever med olika typer av funktionsnedsättningar till gruppverksamheter såsom dansföreställningar, friluftsdagar mm.

Brist på ledsagning är ett hinder för delaktighet

Utbudet av verksamheter för personer med funktionsnedsättning ökar inom stadens kultur- och idrottsverksamheter. Samtidigt redovisas påtagliga svårigheter i tillgång till assistans, ledsagning och kontaktperson. Både föräldrar och personal i verksamheter framhåller att bristen på ledsagning innebär att många måste avstå från aktiviteter. Samma budskap framförs av en del specialistmottagningar och habiliteringscenter såsom landstingets syncentraler och hjärnskadecenter.

⁵⁷ Kultur i ögonhöjd – för, med och av barn och unga, program för barn- och ungdomskultur

⁵⁸ Ny bibliotekslag (2013:801)

⁵⁹ Myndigheten för tillgängliga medier - MTM

⁶⁰ www.legimus.se

FO:s synpunkter och förslag:

Staden behöver utveckla metoder för mätning av delaktighet i fritid/ idrott/ kultur för barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning.

Samordningsuppdraget ”Fritid för alla” behöver utvärderas enligt KF:s tidigare beslut.

Stöd- och serviceinsatser behöver i större utsträckning ta hänsyn till behovet av ledsagning till fritidsaktiviteter.

Stöd och service – en förutsättning för delaktighet

Socialtjänstlagen (SoL) och Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är lagar som reglerar stadens viktigaste stödinsatser i vardagen för att personer med funktionsnedsättning ska få möjlighet att leva som andra.

Målgruppen och kostnadsutveckling

Antalet personer med insatser

Den 1 oktober 2013 hade drygt 9600 personer en eller flera insatser enligt SoL och/eller LSS inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning. Av dessa fick 4151 personer⁶¹ en eller fler insatser enligt LSS. Inom socialpsykiatri utgick stöd till 3715 personer.

Socialförvaltningens stadsövergripande bedömningskansli, som fastställer ersättningsnivåer för vissa insatser enligt LSS, genomförde cirka 4000 bedömningar av omsorgsnivåer för stöd som verkställs både i kommunala och i privata verksamheter samt i entreprenad och i placeringar utanför länet.

Nivåbedömningar gällde 559 korttidsbedömningar, 2238 i daglig verksamhet, 1793 i boenden och 261 bedömningar utanför LOV⁶²-avtal. Totalt 106 barn/unga fick nivåbedömning i insatser i huvudsak genomförda av privata utförare.

⁶¹ Socialstyrelsens officiella LSS statistik

⁶² LOV – Lagen om valfrihetssystem

Kostnader för stöd och service ökar

Kostnader för stöd och service till personer med funktionsnedsättning har under 2000-talet ökat från en miljard till tre miljarder kronor och ökningstakten ser ut att fortsätta.

Kostnader för insatser inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning år 2013 var totalt drygt 3008 mnkr varav drygt 2002 mnkr avsåg den prestationsrelaterade andelen med boende och daglig verksamhet enligt LSS. Kostnad för socialpsykiatri år 2013 var cirka 484 mnkr.

Orsaker till kostnadsökningen

Ökningen anses ha flera förklaringar. Stadens folkmängd ökar. Tillströmning av personer med diagnostiserade neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har under tidsperioden blivit den dominerande gruppen i inflödet av ärenden. Tendens under år 2013 är att andelen personer med insatsen daglig verksamhet har fortsatt att öka. Personlig assistans beviljas allt mer återhållsamt av Försäkringskassan vilket leder till större behov av kommunala stödinsatser. Behovet av särskilda boendeformer stort hos personer med utvecklingsstörning, autism, hjärnskador samt hos personer med psykiatriska och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Bristen på bostäder leder till köp av delvis kostsamma platser i stödformer utanför staden.

Valfrihet

Upphandlingar som genomfördes under år 2013 enligt LOV gällde funktionshinderområdet inom ledsagarservice, avlösarservice, boende och daglig verksamhet enligt LSS samt boende, boendestöd och sysselsättning inom socialpsykiatri enligt SoL. Staden har samråd med representanter för utförarverksamheter i form av ett branschråd.

Valfriheten är begränsad vid behov av särskilt boende

Valfrihetsreformen har ökat brukarens möjligheter att välja stödinsatsens utförare. Valfrihet har dock inte kunnat uppnås beträffande alla de stödinsatser som omfattas av reformen.

Reell möjlighet till valfrihet för boende för vuxna med funktionsnedsättning och inom socialpsykiatri saknas. Placering av personer i boenden utanför Stockholms stad får enligt lagstiftningen förekomma vid särskilda skäl. Nämnderna har varit tvungna att regelbundet själva upphandla bostäder med särskild service utanför

valfrihetssystemet. Den aktuella bostaden kan i vissa fall finnas långt utanför hemkommunen Stockholm.

Brist på valbara boenden enligt LOV

Orsaker till att privata utförare inte ansluter sig till LOV är troligen ersättningsnivån som i avtal utanför LOV ligger i allmänhet högre. Det finns en mycket liten omsättning på lägenheter och insatsen för vuxna har upphandlats enligt LOV endast inom Stockholms stad.

Det finns bra utbud av boende för barn och ungdomar men endast fem av dessa är valbara enligt LOV. Barn och deras vårdnadshavare är nu i första hand hänvisade till de valbara alternativen. Det förekommer att personer måste mot sin vilja flytta från långvariga placeringar hos en utförarverksamhet/boende som står utanför LOV-upphandling.

Upphandlade utförare/enheter enligt LOV vid årsskiftet 2013/2014:

	<i>Antal utförare</i>	<i>Antal enheter</i>
Bostad med särskild service/vuxna	1	1
Bostad med särskild service/ barn, ungdom	6	11
Korttidshem/ barn, ungdom och vuxna	22	41
Daglig verksamhet	31	82
Ledsagarservice - avlösarservice(SoL/LSS)	76	
Boendestöd (SoL)	15	
Dagverksamhet/sysselsättning (SoL)	9	

Myndighetsutövning och verkställighet

Kontinuitet i myndighetsutövning brister

Hög personalomsättning hos handläggare försämrar kontinuiteten för brukaren. Enligt socialtjänstförvaltningens tidigare uppföljningar har omsättningen bland handläggare inom funktionshinderomsorgen varit omkring 30 % eller mer per år under de senaste åren. Bristande kontinuitet i kontakter med stadens myndighetsutövning är återkommande synpunkt från allmänheten.

Berörda nämnder har haft i uppgift att vidta åtgärder för att minska omsättningen men märkbara resultat saknas.

Skillnader i stöd till män och kvinnor

Socialstyrelsens lägesrapport för Regeringen⁶³ visar att fler män än kvinnor får insatser enligt LSS. Detta gäller alla insatser. Skillnader kan förklaras delvis med att antalet pojkar och män med vissa diagnoser (t.ex. autism och autismliknande tillstånd, ryggmärgsbråck och Downs syndrom) är fler än flickor och kvinnor. Det finns dock anledning att observera skillnader och orsaker till dessa vid själva bedömningen av behoven.

Överförmyndarnämnden

Tillgång till god man eller förvaltare är av stor betydelse för många personer med funktionsnedsättning i synnerhet för personer med utvecklingsstörning och med hjärnskada.

Det föreslås förändringar i lagstiftningen beträffande tillsättning av gode män. Rekryteringsregler föreslås skärpas och kompletteras med kontroll av personens belastningsregister. Därutöver föreslås utbildningskrav kring uppdraget.

Stadsrevisionen har genomfört en granskning av Överförmyndarnämnden⁶⁴ efter synpunkter och kritik från Länsstyrelsen och lagmännen i tingsrätterna. Granskningen pekar ut ett antal utvecklingsområden som påverkar huvudmannens rättssäkerhet: registrering av allmänna ärenden, tillgänglighet för allmänheten samt rutiner för klagomålshantering. Brister uppmärksammades beträffande rekrytering och kontroll av gode män, ansökan och anmälan om gode män samt nämndens tillsyn av gode män. Ställföreträdare med många uppdrag uppmärksammades, likaså efterfrågades klargörande av rutiner för kontroll av uppdraget utöver årsräkningar dvs. även kring uppdraget att sörja för person.

Ny tillsynsmyndighet från 2013

Socialstyrelsens tillsynsverksamhet övergick till en ny myndighet Inspektion av vård och omsorg (IVO) från juni 2013. IVO bedriver tillsyn över verksamheter inom socialtjänstområdet, inom hälso- och sjukvården och för funktionshindrade, så kallad LSS-verksamhet, samt över hälso- och sjukvårdspersonal i deras yrkesutövning.

⁶³ Lägesrapport 2014 Art nr 2014-2-3 Socialstyrelsen

⁶⁴ Granskning av överförmyndarnämnden
Stadsrevisionen Revisionsrapport (Nr 6, Juni 2013)

Icke verkställda beslut

År 2013 sista kvartalet rapporterades 86 icke verkställda beslut enligt LSS varav 59 ärenden gällde beslut om bostad för vuxna. Boende för vuxna enligt LSS är svårast att tillgodose. Situationen problematiserades av att totalt 42 % tackade nej till erbjuden insats år 2013 då erbjudandet inte motsvarade brukarens förväntningar. Förmedlingsrutiner har utvecklats för att erbjudanden ska motsvara förväntningar och förmedlingen av bostad sker numera inom kortare tid. Bland icke verkställda beslut enligt SoL fanns 62 beslut varav vanligaste typer av insatser är beslut om försöks- och träningslägenhet inom individ och familjeomsorgen samt beslut om kontaktfamilj och kontaktperson. Elva av dessa beslut enligt SoL berörde personer med funktionsnedsättning.

Riktlinjer

Syftet med riktlinjerna är att medborgarna ska ha tillgång till likvärdig omsorg oavsett var i staden de bor. Tolkning av lagar och riktlinjer skiljer sig vid beviljandet av stödinsatser t ex när det gäller kontaktpersoner, ledsagning, daglig verksamhet, boendestöd och bostad med särskild service. Enligt brukare, deras företrädare och funktionshinderorganisationer förekommer olikheter vid bedömning av insatser beroende på var man bor i staden.

Socialstyrelsen har fått ett regeringsuppdrag att titta närmare på vissa stödinsatserna till personer med funktionsnedsättning i syfte att få kunskap om likvärdigheten och rättsäkerheten i dessa insatser behöver stärkas så att LSS-insatser ges på ett rättssäkert och likvärdigt sätt. Det gäller särskilt insatserna bostäder med särskild service, avlösarservice och korttidsvistelse samt ledsagarservice som har särskilt stor betydelse för personer som har grava synskador eller syn- och hörselskador. Socialstyrelsen kommer även att kunna föreslå åtgärder för att förbättra likvärdigheten och rättsäkerheten om det finns behov av det. Det kan t.ex. avse översyn av vissa bestämmelser i lagen.

Barnperspektivet i fokus

Både FN:s barnkonvention⁶⁵ och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning lyfter fram barnperspektivet. Handisams studie ”Barn och unga med funktionsnedsättning – en beskrivning av deras vardag”⁶⁶ visar stora brister i delaktighet och

⁶⁵ FN:s konvention om barnets rättigheter (1989)

⁶⁶ Barn äger - Handisam Serie A 2014:4 (diarienummer 2013/0131)

inflytande för att kunna påverka när det gäller barn med funktionsnedsättning.

Utredningar med barnperspektiv

Handbok för rättstillämpning vid handläggning⁶⁷ och utförande av LSS-insatser för barn och unga med funktionsnedsättning har framtagits av Socialstyrelsen. Handboken vänder sig i huvudsak till LSS-handläggare och utförare som ger insatser till barn och unga. Syftet är bland annat att underlätta tillämpningen av Socialstyrelsens bindande föreskrifter⁶⁸ om bostad med särskild service för barn eller ungdomar enligt LSS.

Riktad information till barn och unga har utarbetats av socialförvaltningen. En informationsfolder riktar sig till barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Foldern berättar om insatser som finns enligt LSS-lagen, hur mötet med handläggarna går till och varför man träffar handläggaren. Därutöver finns ett antal korta informationsfilmer⁶⁹ om LSS-insatser och om mötet med handläggaren.

DUR och BBIC

Utredningsmodellen DUR⁷⁰ har utvecklats under ledning av socialförvaltningen. Avsikten är att utveckla barnperspektivet vid utredningar av barn med funktionsnedsättning. Handläggare i barnnärenden träffas i särskilda nätverk för att öka kompetensen i myndighetsutövning kring barn och unga.

Samtliga stadsdelsförvaltningar har avtal med Socialstyrelsen om BBIC- (Barns behov i centrum) licens för arbetet med utredningar hos individ- och familjeomsorgen. Fortlöpande utveckling av utredningsarbetet och kompetensutveckling av berörd personal har pågått under 2013.

Stöd och skydd för barn och ungdom

Att stärka stödet och skyddet för barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa är syftet med förändringarna kring stöd och skydd i socialtjänstlagen⁷¹. Barnrättsperspektivet stärks genom att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut och andra åtgärder som

⁶⁷ Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning – Handbok för rättstillämpning vid handläggning och utförande av LSS-insatser (Socialstyrelsen 2012 Art nr 2012-6-57)

⁶⁸ SOSFS 2012:6 Bostad med särskild service för barn eller ungdomar enligt LSS

⁶⁹ Informationsfilmer av Stockholms stad, Socialförvaltningen:
<http://www.stockholm.se/FamiljOmsorg/funktionsnedsattning/Ansok-om-stod-och-service/>

⁷⁰ DUR- Dokumentation Utvärdering Resultat – utredningsmodell (Stockholm)

⁷¹ Stärkt stöd och skydd för barn och unga (Betänkande 2012/13: SoU4)

gäller vård eller behandling. Ett barn ska få möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som gäller barnet.

Hos barn med sjukdom och funktionsnedsättning ökar risken för barnmisshandel ⁷². Stadens socialinspektörer har observerat att barn och unga som är aktuella inom stadens socialtjänst har ofta utredda neuropsykiatriska diagnoser. Det förekommer även ärenden där vårdnadshavaren har någon typ av funktionsnedsättning.

Det är viktigt att identifiera insatser som kan förebygga våldet och att följa upp i vilken mån föräldrar med barn i behov av särskilt stöd/med funktionsnedsättning söker stöd i form av utbildningar inom föräldrastöd.

Socialförvaltningen har erhållit statliga prestationsrelaterade medel (PRIO) för förbättrat samarbete med hälso- och sjukvården avseende barn och unga med psykisk ohälsa. Syftet är att öka tydligheten om ansvaret för insatser och uppföljning. Kartläggning har gjorts om nuvarande samverksamformer. Likaså har framtagits ett dokument med förtydligade anvisningar för läkarundersökning i samband med utredning av barn och unga.

Stöd till föräldrar

ABC och Komet föräldraträffar riktar sig till alla föräldrar. Under år 2013 deltog drygt 3400 föräldrar i dessa föräldraträffar.

Träffarna avser att ge insikter och konkreta tips som underlättar vardagen och ger möjlighet att diskutera och dela erfarenheter med andra föräldrar. Därutöver erbjöds föräldrastöd med kvalificerad behandling av familjer som hade ungdomar med svår problematik.

SkolFam- skolsatsning inom familjehemsvård är en satsning som startade under år 2013 och planeras pågå under tre år. Syftet är att ge stöd till barn som är placerade i familjehem och förbättra barnens skolresultat och övrig utveckling. Arbetet sker i samverkan med skola, socialtjänst och familjehem.

Familjehem med placering enligt LSS är inte med i denna satsning. Det finns svårigheter att rekrytera familjehem för bland annat barn/unga med funktionsnedsättning. Utbildningsinsatser behövs även för dessa familjer.

Vårdnadshavare med funktionsnedsättning

Bedömningen av stödinsatser till vårdnadshavaren p.g.a. dennes fysiska funktionsnedsättning kräver funktionshinderkompetens hos

⁷² Barn som riskerar att fara illa i sin hemmiljö (Birgitta Svensson Karlstad Univ)

socialtjänsten. Det förekommer kritik, som framförs till FO, kring bristande handläggning av ärenden där barnets vårdnadshavare har funktionsnedsättning.

Stöd p.g.a. vårdnadshavarens funktionsnedsättning behöver beaktas även utifrån FN-konventionens⁷³ artiklar 22 och 23 d.v.s. respekt för privatlivet och respekt för hem och familj. Berörda avdelningar och enheter behöver skapa stödinsatser i samverkan både utifrån barnets behov och utifrån t.ex. praktiska och andra behov som förekommer med anledning av vårdnadshavarens funktionsnedsättning.

FO:s synpunkter och förslag:

Behovet av familjestöd behöver beaktas även i familjer med barn och unga med funktionsnedsättning.

Kunskap om behovet av stöd i samverkan behöver öka när det gäller familjer där vårdnadshavaren har funktionsnedsättning.

Stöd- och serviceinsatser

Personlig assistans

Med anledning av nya regler i LSS och i socialförsäkringsbalken (SFB) om skärpta krav för att driva personlig assistans har staden och Försäkringskassan haft samverkan kring utbildningsinsatser och handläggningsrutiner. Insatsen personlig assistans är ett föremål för ett antal utredningar under 2014⁷⁴.

Aktuella utredningar avser finansieringens hållbarhet, assistansen påverkan på barns möjligheter till delaktighet, självständighet och utveckling, personlig assistans som utförs av god man, förvaltare eller ombud och dess för- och nackdelar samt risker.

Kartläggning av situationen för dem som har fått avslag eller fått indragen assistans under åren 2012-2013 och dess orsak samt ersättande stödformer. Flera som har förlorat personlig assistans eller fått minskade antal assistanstimmar har beskrivit en situation där aktiviteter utanför bostaden har blivit kraftigt begränsade.

⁷³ Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

⁷⁴ Förändrad assistansersättning – en översyn av ersättningssystemet (SOU 2014:9)

Tillgång till ledsagning och kontaktpersoner varierar

Det finns särskilda riktlinjer för kontaktverksamhet ⁷⁵inom socialtjänsten. Det förekommer att personer boende i gruppboende inte beviljas eller förlorar sin kontaktperson och/eller ledsagning utifrån lokal praxis inom stadsdelsförvaltningen. Dessa insatser ska både enligt lagstiftning och stadens riktlinjer utredas och beviljas utifrån individuella behov.

Både FO och funktionshinderorganisationernas kanslier får återkommande synpunkter på försämrad tillgång till stödinsatser däribland ledsagning. Bland annat Synskadades riksförbund (SRF), Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB), Föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB) samt intresseorganisationer för personer med rörelsehinder Neuroförbundet och DHR har framfört att det har skett en minskning av ledsagningsstöd för berörda målgrupper. Även idrottsförvaltningens samordningsfunktioner inom fritidsverksamheter framhåller brister i ledsagning som ett hinder för brukarnas deltagande i organiserade aktiviteter.

Det upplevs stora variationer i bedömningarna mellan stadsdelarna och stadens medborgare kan ej anses bli behandlade likvärdigt.

Syn- och hörselinstruktörernas insatser har förbättrats

Syn- och hörselinstruktörer ger stöd till personer med syn- och/eller hörselskador. Enligt fullmäktiges beslut ska tillgången till både syn- och hörselinstruktörer försäkras över hela staden för befolkningen över 20 år.

Från mitten av år 2013 har instruktörerna organiseras i tre regioner. Regionaliseringen av heminstruktörsverksamheten har förbättrat stödets kvalitet både enligt lokalföreningarna SRF och HRF⁷⁶.

Reglerna för stödinsatsen är numera lika över hela staden och stödinsatser ges till personer med syn- och hörselskador ifrån 20-års ålder inom samtliga stadsdelsnämnder. Framför allt personer med hörselproblematik har fått förstärkt stöd inom vissa stadsdelsnämnder jämfört med tidigare.

Instruktörerna framhåller fördelar med ersättare vid semester och sjukdom. En del framhåller även tillgång till bättre ledning och styrning av verksamheten inom sin region. Inom vissa stadsdelar i ytterstaden uppges att det har tillkommit mer restid för instruktören.

⁷⁵ Riktlinjer för kontaktverksamhet

⁷⁶ HRF- Hörselskadades Riksförbund

Informationsmaterial om funktionen behövs på olika medier, såsom i punktskrift, inläst och via e-post. Samarbete kring informationen har delvis startat.

Yrkesbenämningen varierar mellan syn- och hörselkonsulenter, syn- och hörselinstruktörer samt heminstruktörer. Brukarorganisationerna HRF och SRF förespråkar en enhetlig yrkesbenämning dvs. syn- och hörselinstruktörer.

Stödbehov hos yngre personer med demenssjukdom

Demenssjukdomar är antingen primära såsom Alzaimers sjukdom eller sekundära efter exempelvis alkoholmissbruk. Sjukdomen förorsakar stora svårigheter för dessa personer, deras anhöriga och barn. Statistiskt sett bör det finnas cirka 800 personer under 65 i Stockholms stad med demenssjukdom varav cirka hälften med primära demenssjukdomar.⁷⁷

Cirka en fjärdedel av personer med tidig demens har stödinsatser vanligtvis i form av hemtjänst, boende, ledsagning och dagverksamhet enligt Ersta diakonis inventering. Beslut om insatser enligt LSS (personkrets 2) förekommer i form av daglig verksamhet och särskilda boendeformer.

År 2013 fanns 16 dagverksamhetsplatser och 65 boendeplatser samt Demensförbundets och Erstaträffens öppna träffverksamheter som var riktade till målgruppen inom Stockholms stad. Socialförvaltningen har inlett samarbete med Ersta diakoni kring planeringen av adekvat stöd för yngre med demensdiagnoser.

Utveckling av stödet inom socialpsykiatri

Socialstyrelsens öppna jämförelser 2013 påvisar försämring av stödet till personer med psykisk funktionsnedsättning. Riktade informationsinsatser viktigt eftersom många med psykisk funktionsnedsättning lever i social isolering.

PRIO-medel

Arbetet med att förstärka stödet till personer med psykisk funktionsnedsättning pågår inom staden. Socialförvaltningen har år 2013 i samverkan med stadsdelsförvaltningarna och

⁷⁷ Situationen för personer under 65 med demenssjukdom i Stockholm 2013(Ersta diakoni)

brukarorganisationerna ansökt och genomfört aktiviteter för att erhålla medel från den statliga satsningen på psykisk ohälsa (PRIO).

Behov av utveckling inom sju områden

Totalinventeringen av socialpsykiatrins målgrupp som genomfördes under år 2013 identifierade sju områden där det finns behov av utveckling: boende, sysselsättning, fysisk hälsa, barn, anhöriga, neuropsykiatri och samordnad individuell plan. En handlingsplan har utarbetats utifrån totalinventeringens resultat.

Boendestöd

Totalt 2013 personer hade insatsen boendestöd inom socialpsykiatri och cirka 650 personer inom funktionshinderområdet hade beslut om boendestöd år 2013.

Boendestöd är det mest efterfrågade stödinsatsen när det gäller stödet till personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Det efterfrågas boendestöd med olika kompetenser och även på andra tider än dagtid på vardagar för att personer med funktionsnedsättning ska kunna studera, praktisera och arbeta. Boendestöd ingår i valfrihetsreformen som en insats inom socialpsykiatri men även funktionshinderomsorgens beslut om boendestöd rekommenderas följa socialpsykiatrins upphandling av boendestöd enligt LOV.

Personligt ombud

Personligt ombud avser att stärka samverkan mellan bl a kommun och landsting och infördes i anslutning till psykiatrireformen. Lagstiftning kring samverkan har stärkts bland annat med rätten till samordnad individuell plan. Målgruppen för personliga ombud håller på att ändras. I nuläget är det i huvudsak personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller depression som använder sig av personligt ombud. I huvudsak behövs stöd med frågor kring försörjning och kontakter med försörjningsstöd, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

Det fanns 11 personliga ombud på stadsdelsförvaltningarna år 2013. Staden har fyra regionsammansatta verksamheter samt enheten för hemlösa som organiserar personliga ombud. Länsstyrelsen har sedan år 2003 beviljat statsbidrag för två personliga ombud har arbetat med hemlösa med psykisk funktionsnedsättning.

Våld och utsatthet har uppmärksammats

Det har uppmärksammats bland annat via Lex Sarah-anmälningar det förekommer situationer inom vård och omsorg som kan leda till tvingande åtgärder gentemot brukaren med nedsatt beslutsförmåga.

Socialstyrelsen har fått i uppdrag⁷⁸ att följa upp vård och omsorg om vuxna personer med nedsatt beslutsförmåga. I samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting har man påbörjat arbetet med att ta fram kunskapsunderlag.

I uppdraget ingår att se över situationer som medför begränsningar och tvång och målet är att få fram ett åtgärdsprogram och stärka vägledning och stöd. Stödet avser att minska behovet av tvingande åtgärder, öka den enskildes välbefinnande och utveckla personalens arbetssätt utifrån den enskildes behov och förutsättningar. Uppdraget ska redovisas senast under 2015.

Kvinnor med funktionsnedsättning är en särskilt utsatt grupp när det gäller våld i nära relationer. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) antog ett s.k. positionspapper i november 2013⁷⁹ som lyfter fram samhällets ansvar för målgrupperna våldutsatta och våldsutövare.

Stadens program för kvinnofrid - mot våld i nära relationer⁸⁰ och stadens handläggarstöd berör bland annat personer med funktionsnedsättning som en utsatt grupp. Stadens personal behöver kontinuerlig utbildning för att få kompetens i att se, uppmärksamma och agera när det gäller våld och kränkningar mot personer med funktionsnedsättning.

Anhörigstöd behöver utvecklas

Enligt Handisams uppföljning⁸¹ är det fortsatt tre av fyra anhöriga som ger omsorg till närstående som saknar kunskap om socialtjänstens skyldighet att erbjuda anhörigstöd.

⁷⁸ Uppdrag angående vård och omsorg om personer med nedsatt beslutsförmåga. Regeringsbeslut 11:9 2013-05-23 S2013/4018/FST

⁷⁹ För kvinnofrid – mot våld i nära relationer (Positionspapper SKL 2013)

⁸⁰ Stockholms stads program för kvinnofrid-mot våld i nära relationer 2012-2014

⁸¹ Hur är läget 2013? - Handisam

Program för stöd till anhöriga

Stadens stöd till anhöriga beskrivs i ett program⁸² som har antagits av fullmäktige. Kommunens socialtjänst ska erbjuda stöd för att underlätta för den som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har funktionsnedsättning. Det gäller även anhöriga till personer med missbruks- och beroendeproblem.

Anhörigstöd i samverkan

Anhörigkonsulenter ska samverka med landstinget och brukarorganisationer. Flera stadsdelsförvaltningar redovisar omfattande samverkan och utbud av stöd men tillgång till stöd varierar stort inom staden.

Det har utvecklats aktörer för anhörigstöd utöver brukarorganisationer och myndigheter:

- Riksförbund⁸³ är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation som stödjer anhöriga och anhängvårdare oavsett ålder, kön eller diagnos hos den som vårdas.
- Nationellt kompetenscentrum anhöriga (NKA)⁸⁴ är en samarbetsresurs informerar om anhörigstöd, aktuella händelser, forskning och utveckling inom anhängområdet.
- Gapet⁸⁵ är anhörigas mötesplats på nätet och kan fungera som en arena för anhörigstöd.

Genomtänkt struktur för samverkan kring anhörigstöd finns i stadsdelsnämnderna Farsta, Skärpnäck och Enskede-Årsta-Vantör. En gemensam styrgrupp för anhörigstödsverksamheten samt särskilt budget för verksamheten/aktiviteter samt gemensamma rutiner för dokumentation. Även stadsdelsnämnderna Hägersten-Liljeholmen och delvis Älvsjö samt Södermalm har utvecklat verksamheten i samverkan.

Brister i anhörigstöd

Målgruppen under 65 år, d.v.s. inom funktionshinderområdet erbjuds inte särskilt anhörigstöd genom anhängkonsulenter inom stadsdelsnämnderna Hässelby-Vällingby, Rinkeby Kista, Östermalm och Bromma. I många stadsdelsnämnder präglas verksamheten av behov hos anhöriga till äldre.

Mål och indikatorer för anhörigstöd behövs för att ambitioner som beskrivs i stadens anhängprogram ska kunna förverkligas.

⁸² Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2012-2016 (Dnr 3.1- 098 /2012 SoN)

⁸³ Anhörigas Riksförbund www.ahrisverige.se

⁸⁴ www.anhoriga.se

⁸⁵ www.gapet.se/

Likvärdighet i tillgång till anhörigstöd behöver säkerställas inom staden. Resurserna i form av anhörigkonsulenter/anhörigstödjare behöver samordnas och organiseras med eventuell regionalisering. Information om tillgång till anhörigstöd behöver förbättras och det behövs en tydlig ingång till informationen om anhörigstöd på stadens hemsida. Ett gott exempel är Täby kommuns hemsida⁸⁶ som är informativ och där anhörigstöd erbjuds för målgrupper inom hela socialtjänsten.

Samverkan internt och externt behöver utvecklas

Överenskommelser om samverkan

Det finns flera olika samverkansöverenskommelser och planeringsverktyg. Om dessa tillämpades fullt ut skulle samverkan kunna förbättras. Överenskommelse måste leda till konkreta lokala arbetsmetoder. Det förekommer samordningsproblem mellan olika myndigheter och även inom stadens egna förvaltningar och verksamheter.

Stadsrevisionen har konstaterat i sin granskning⁸⁷ att det finns behov av förbättrat samverkan mellan staden och Stockholms läns landsting när det gäller accepterade och fungerande riktlinjer samt rutiner avseende barn och unga med psykisk ohälsa. Granskningen har tittat på socialtjänst och elevhälsa samt intervjuat barn- och ungdomspsykiatri BUP och Habiliteringen.

BUS-överenskommelsen

Länets samtliga kommuner och landstinget har beslutat om samverkan kring barn i behov av särskilt stöd i BUS-överenskommelsen⁸⁸. Målet är att barnens och ungdomarnas behov av insatser ska tillgodoses snabbt, väl anpassat och effektivt.

Skola och socialtjänst

Samverkan mellan skolan och stadsdelsnämndernas verksamhet regleras i särskilda riktlinjer. Strukturerat samarbete mellan utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna har utvecklats för bra övergång mellan förskola och skola.

⁸⁶ www.taby.se/Omsorg-och-social-hjalp/omsorg/

⁸⁷ Stadsrevisionen Rapport 2013:2 Samverkan mellan Stockholms stad och Stockholms läns landsting avseende barn och unga med psykisk ohälsa

⁸⁸ BUS-överenskommelsen i Stockholms län 2012
<http://www.ksl.se/svenska/vara-uppdrag/social-valfard/barn-i-behov-av-sarskilt-stod/ny-bus-overenskommelse.html>

Socialpsykiatri och landstinget

Det finns en gemensam överenskommelse mellan kommunens socialpsykiatri och landstinget⁸⁹ om samverkan kring personer med psykiska funktionsnedsättningar. Huvudmännen ska utgå från individens behov och det gemensamma ansvaret för vårdplanering, genomförande och uppföljning. Överenskommelsen har följts upp och en handlingsplan för utveckling av överenskommelsen har framtagits år 2013.

Vuxna med utvecklingsstörning

En policy och modell för samverkan och samordning av insatser⁹⁰ är en gemensam överenskommelse mellan Stockholms läns landsting och Stockholms stad för att underlätta vardagen för vuxna personer med utvecklingsstörning som är i behov av stöd från båda huvudmännen

Ärendeansvar

Ärendeansvar mellan boendekommun och vistelsekommun har tidvis inneburit vissa oklarheter. Socialstyrelsen har i en skrivelse⁹¹ tydliggjort förfarandet kring överflyttning av ärenden inom socialtjänsten. Riktlinjer för ärendeansvar⁹² mellan stadsdelsnämnderna har under år 2012 reviderats för att tydliggöra ansvaret.

Hälso- och sjukvård i boende och daglig verksamhet enligt LSS

Kommunens hälso- och sjukvårdsansvar i bostad med särskild service och daglig verksamhet enligt LSS (LSS) är reglerat i Hälso- och sjukvårdslagen och i Socialtjänstlagen (SoL). Ansvaret avser sjuksköterskeinsatser, habilitering och rehabilitering. Läkarsatser är ett ansvar för landstinget. Enligt s.k. principöverenskommelsen från 1994 utför landstinget hälso- och sjukvård för berörda målgruppen efter omsorgernas kommunalisering. Överenskommelsen är under utredning under ledning av KSL med representation från socialförvaltningen. Målet på sikt är ett kommunalt ansvarsövertagande av hälso- och sjukvårdsinsatser för målgruppen.

Individuella planer

Individuella planer är ett instrument för bättre samordning av insatser och tydliggör ansvarsfördelningen mellan olika aktörer

⁸⁹ Samverkan kring vuxna med psykisk sjukdom/funktionsnedsättning. Överenskommelse mellan Stockholms läns landsting och kommuner i Stockholms län (KSL 2012)

⁹⁰ En policy och modell för samverkan och samordning av insatser (Dnr 3-0078/2011)

⁹¹ Information om handläggning av överflyttningsärenden (Dnr 9.9-16738/2012)

⁹² Ärendeansvar mellan stadsdelsnämnderna inom individ- och familjeomsorgen, omsorgen om äldre personer och personer med funktionsnedsättning – Riktlinjer (Dnr 3.1-6352012 SON)

kring den enskilda. Vanligast förekommande i kontakter med FO är bristande samverkan kring personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Socialtjänstens samverkan behövs oftast t.ex. med skolan, landstingets mottagningar, försäkringskassan, arbetsförmedlingen och andra aktörer inom arbetsmarknadsområdet.

Det är aktuellt med utveckling av arbetet med Samordnade individuella planer (SIP) enligt SoL och LSS samt Individuella planer (IP) enligt LSS.

Uppföljning av insatsernas effekter

Fokus på uppföljning av insatser är målet inom den nationella funktionshinderpolitiken inom socialpolitiken. ”Kunskapen om i vilken utsträckning de individuella stödets utformning bidrar till de övergripande handikappolitiska målen ska öka”⁹³.

Uppföljning av avtal

Socialförvaltningen har tillsammans med stadsdelsförvaltningarna arbetat med utveckling av avtalsuppföljning. En modell för avtalsuppföljning av verksamheter som ingår i LOV har utarbetats. Avtalen följs upp delvis av socialförvaltningen och delvis av stadsdelsförvaltningarna.

Uppföljning på individnivå

Stadsdelsnämnderna ansvarar för uppföljning av avtalen på individnivå. Utvecklingsarbetet angående bättre uppföljning av hur uppsatta delmål och mål uppnås har påbörjats. Brukarens själv ska vara delaktig vid utredningen.

Mallar för utredning

Systematisk uppföljning med det s.k. DUR-mallen avser att förbättra uppföljningen av insatser som beviljats enligt SoL och LSS. Arbetet med att ta fram och utveckla utrednings- och uppföljningsinstrumenten inom socialpsykiatri har fortsatt år 2013.

Möjlighet att registrera uppföljning av individens mål och delmål i stadens verksamhetssystem infördes under 2013.

Utvecklingsarbete med koppling till handläggarstödet i paraplysystemet pågår inom funktionshinderområdet.

⁹³ Underlag till strategi för funktionshinderspolitiken (Handisam Serie A2010:10)

Funktionshinderinspektörernas granskningar

Funktionshinderinspektörerna har under 2013 fortsatt med granskningar av bostad med särskild service. Kvaliteten i LSS-boenden för personer över 65 år har granskats på såväl beställarsom på utförarsidan Södermalm, Rinkeby Kista och Östermalm⁹⁴, där bristande dokumentation genomgående kunde konstateras.

Insatser till äldre personer i bostad med särskild service enligt LSS behöver utvecklas. Frågeställningar handlar om tillgången till daglig verksamhet efter pensionsåldern samt stimulans och aktivitet i boendet. Samsyn behövs inom staden och frågan ska nu utredas i samarbete med socialförvaltningen och äldreförvaltningen.

Inspektörerna har granskat även myndighetsutövning inom socialpsykiatri på stadsdelsförvaltningarna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hässelby-Vällingby, Rinkeby- Kista och Skärholmen⁹⁵. Inspektörernas granskningar visade på utvecklingsbehov beträffande uppföljning av beviljade insatser. Formulering av mål i tydliga beställningar och uppföljning av genomförandeplaner samt resultat är ett utvecklingsområde.

Ett nytt ersättnings- och tidregistreringssystem för hemtjänst

Under år 2013 har ett beräkningsunderlag för individuella behovsbedömningar av hemtjänst införts för handläggare i Paraplysystemet. Under 2013 har även ett nytt ersättnings- och tidsregleringssystem för hemtjänstinsatser förberetts för funktionshinder- och äldreomsorg inklusive socialpsykiatri.

Brukarundersökningar

Staden har genomfört regelbundna brukarundersökningar för att följa upp de av Kommunfullmäktige uppsatta målen. Resultat presenteras på stadens webb – Jämför service⁹⁶. Årliga brukarundersökningar efterfrågar brukarnas synpunkter på bland annat insatsernas kvalitet.

Brukarenkät riktades även år 2014 till personer som har insats enligt LSS i form av daglig verksamhet, bostad med särskild service eller korttidsboende. Svarsfrekvens på daglig verksamhet var 59 %. 82 % var nöjda med verksamheten. Boende i gruppboenden svarade med 58 % varav 80 % var nöjda. I korttidsboende var svarsfrekvensen 64 % och 87 % var nöjda med verksamheten.

⁹⁴ Funktionshinderinspektörerna årsrapport nr 8 - Verksamhetsåret 2013

⁹⁵ Funktionshinderinspektörernas rapport nr.9

⁹⁶ <http://www.stockholm.se/jamfor>

Svarsfrekvensen är fortsatt ett problem. Trovärdigheten påverkas även av att exempelvis på dagligverksamhet endast 45 % av arbetstagare svarar själva på enkäten. I särskilda boendeformer var andelen självständigt svarande ännu lägre. Brukarundersökningarna inom funktionshinderområdet ger en bild av vissa delar av den LSS-reglerade verksamheten inom funktionshinderområdet.

Undersökningen ger inte en bild av förhållanden för medborgare med funktionsnedsättning i stort. Alla stadens enkätundersökningar behöver samla kunskap utifrån funktionshinderaspekter för att ge en bild av livssituationen och graden av delaktighet hos personer med funktionsnedsättning.

FO:s synpunkter och förslag:

Arbetet med uppföljning behöver utvecklas med tydliga mål vid beställning och regelbunden uppföljning av beställningen utifrån verksamhetens genomförandeplaner.

Stadens medborgarenkät och andra undersökningar generellt ska vara utformade på ett sådant sätt att kunskap kan erhållas om livsvillkoren för medborgare med funktionsnedsättning.

Redovisning av FO:s verksamhet 2013

FO:s roll och arbetssätt

FO skall arbeta strukturellt och övergripande samt vara en resurs och ett komplement till stadens nämnder och styrelser och bevaka stadens verksamheter utifrån funktionshinderaspekter. Enligt instruktionen⁹⁷ för FO -funktionen åvilar ansvaret för kvalitetsuppföljning och klagomålshantering respektive nämnd och styrelse.

FO ska agera inom fyra huvudområden; omvärldsbevakning, uppföljning, samarbete/samverkan samt därutöver vara ett forum för människor med funktionsnedsättningar, deras anhöriga och organisationer. FO agerar inte som ombud eller företrädare för enskilda och överprövar inte ansvariga nämnders beslut. FO-funktionen har budgeterats med 1 mnkr per år sedan år 2002 och hade år 2013 en administrativ tillhörighet till socialförvaltningen.

FO ska årligen lämna en rapport till kommunstyrelsen. Denna rapport skall enligt instruktionen innehålla 1) redovisning av årets verksamhet, 2) belysning av brister och 3) redogörelse för förbättringsarbetet.

Totalt ca 300 telefonsamtal har inkommit till FO under året. Antalet samtal av upplysningskaraktär har minskat för första gången troligen beroende på verksamhetsstarten på Kontaktcenter Funktionsnedsättning. Den vanligaste orsaken till den enskildes kontakt med ombudsmannen har varit frågor kring myndighetsutövning samt lagar och riktlinjer. Förfrågningar och behoven hos personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har dominerat följd av frågor kring boende för personer med utvecklingsstörning. Även frågor om behovet av ledsagning har varit vanligt förekommande under år 2013.

Cirka 600 förfrågningar har inkommit per e-mail varav 135 avsåg allmänna ärenden samt 120 berörde rådgivning i enskilda ärenden. Cirka 200 förfrågningar berörde samverkan med brukarorganisationer och därutöver fanns inbjudningar till samverkan bland annat vid utbildnings- och informationsinsatser.

⁹⁷ Instruktion för Stockholms stads funktionshinderombudsman (KF 2001)

FO har deltagit eller medverkat i totalt 189 samarbetsmöten och utbildningsinsatser under år 2013.

FO har medverkat på utbildningar inom bl.a. Forum Carpe, Projektet Carpe 2, Projektet Consensio, Karolinska Institutet samt landstingets olika habiliteringscenter och mottagningar.

Brukarorganisationerna och stadens FH-råd har efterfrågat samarbete kring informationsinsatser och medverkan vid deras möten och konferenser.

Samarbete med stadens nämnder och bolag samt myndigheter och organisationer har skett i första hand i form av informations- och utbildningsinsatser utifrån förvaltningarnas och bolagens önskemål.

Internationellt samarbete har skett under år 2013 med medverkan på utländska konferenser i Polen, Litauen och Finland. FO har tagit emot 18 utländska besök. Därutöver har cirka 140 utländska e-post- och telefonförfrågningar ställt frågor inom funktionshinderområdet. Internationellt intresse har i likhet med de senaste åren i huvudsak handlat om: 1) Staden arbete utifrån FN-konventionen och stadens funktionshinderpolitiska mål 2) Stadens tillgänglighetsarbete 3) Utformning av stöd och service samt 4) Erfarenheter av vårdhemmens avveckling.

Instruktion för Stockholms stads funktionshinderombudsman(FO)

Arbetsuppgifter

1 § Funktionshinderombudsmannen (FO) skall verka för att medborgare med funktionshinder tillförsäkras goda levnadsförhållanden och att de ges samma möjligheter att delta i samhällslivet som andra människor.

Funktionshinderombudsmannen skall bevaka stadens verksamheter, utgöra ett forum för funktionshindrade samt följa vad som händer i omvärlden.

2 § Det ansvar för funktionshindrade, som åvilar stadens nämnder och styrelser kvarstår oförändrat. Funktionshinderombudsmannen skall hos nämnder och styrelser initiera förslag till förbättringar. Det ankommer på nämnder och styrelser i enlighet med reglementen, bolagsordningar och stadens riktlinjer att besluta om åtgärder. Ansvar för uppföljning syftar bland annat till att bygga upp rutiner för hantering av uppmärksammade brister och framläggande av förslag till åtgärder. Ansvaret för kvalitetsuppföljning och klagomålshantering åvilar nämnder och styrelser.

Organisatorisk tillhörighet

3 § Funktionshinderombudsmannen tillhör stadsledningskontoret.

Forum för funktionshindrade, anhöriga och organisationer

4 § Funktionshinderombudsmannen skall ge information samt svara för rådgivning och stöd till funktionshindrade, anhöriga och organisationer, nämnder, styrelser samt handläggare och myndigheter. Funktionshinderombudsmannen skall ej handlägga enskilda ärenden och skall ej företräda enskilda medborgare. Funktionshinderombudsmannen har ej befogenhet att överpröva eller ändra av annan myndighet fattat beslut.

Uppföljning och rapportering

5 § Funktionshinderombudsmannen skall fortlöpande bevaka att lagstiftning, stadens riktlinjer, policydokument och handikapplaner följs samt att nämnder och styrelser upprättar lokala handikapplaner. Uppföljningen skall dokumenteras och redovisas för berörda nämnder och styrelser.

6 § Funktionshinderombudsmannen skall avge årlig rapport till Kommunstyrelsen med redovisning av årets verksamhet, belysning av brister samt redogörelse för förbättringsarbetet.

Omvärldsbevakning

7 § Funktionshinderombudsmannen skall utveckla goda samverkansformer med stadens verksamheter samt myndigheter, handikapporganisationer och frivilligorganisationer m fl. Av stor vikt är att utveckla goda samarbetsformer med den statliga handikapp-ombudsmannen⁹⁸. Funktionshinderombudsmannen har ett särskilt ansvar för att tydliggöra och informera om det egna respektive handikappombudsmannens ansvarsområde.

Sekretess

8 § Funktionshinderombudsmannen har att följa de sekretessbestämmelser, som är tillämpliga i den egna verksamheten respektive den verksamhet där en uppgift aktualiseras.

⁹⁸ Diskrimineringsombudsmannen (DO)